សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

Université Royale de Droit et des Sciences Economiques

Royal university of Law and Economics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

ការទទួលខុសត្រូវចំពោះ
អំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ

ស្រាវជ្រាវចាប់ពីថ្ងៃទី០៨ ខែមេសា ឆ្នាំ២០២៤ ដល់ថ្ងៃទី១០ ខែសីហា ឆ្នាំ២០២៤

ស្រាវជ្រាវដោយ	ណែនាំដោយ
និស្សិតឈ្មោះ **កញ្ញា ធឿន សុវណ្ណរីសា**	**លោកស្រី ឃឹម ម៉ាណែត**
កញ្ញា ម៉ក់ ចន្ទ្រា	

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ **នីតិសាស្ត្រ**		ឆ្នាំចូលសិក្សា	២០២០
ជំនាន់ទី២៤		ឆ្នាំសរសេរសារណា	២០២៤

សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

Université Royale de Droit et des Sciences Economiques

Royal university of Law and Economics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

ការទទួលខុសត្រូវចំពោះ អំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ

ស្រាវជ្រាវចាប់ពីថ្ងៃទី០៨ ខែមេសា ឆ្នាំ២០២៤ ដល់ថ្ងៃទី១០ ខែសីហា ឆ្នាំ២០២៤

ស្រាវជ្រាវដោយ

និស្សិតឈ្មោះ **កញ្ញា ខឿន សុវណ្ណារីសា**

កញ្ញា ម៉ក់ ចន្ទ្រា

ណែនាំដោយ

លោកស្រី ឃឹម ម៉ាណែត

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ **នីតិសាស្ត្រ**

ជំនាន់ទី២៤

ឆ្នាំចូលសិក្សា ២០២០

ឆ្នាំសរសេរសារណា ២០២៤

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

នាងខ្ញុំឈ្មោះ ធឿន សុវណ្ណរីសា និងនាងខ្ញុំឈ្មោះ ម៉ក់ ចន្ទ្រា ជានិស្សិតបរិញ្ញាបត្រផ្នែកនីតិសាស្ត្រនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចជំនាន់ទី២៤ ឆ្នាំសិក្សា២០២០-២០២៤។

ជាបឋមនាងខ្ញុំទាំងពីរ សូមលំឱនកាយវាចាចិត្តដើម្បីសម្តែងការគោរព ការដឹងគុណ និងកតញ្ញូតាធម៌ យ៉ាងជ្រាលជ្រៅបំផុតជូនចំពោះអ្នកមានគុណទាំងទ្វេគឺ **លោកឪពុក និងអ្នកម្តាយ** ដែលបានផ្តល់កំណើត ខិតខំប្រឹងប្រែងចិញ្ចឹមបីបាច់ថែរក្សាតាំងពីតូចក្រូចឆ្មារហូតដល់ធំធាត់ពេញវ័យ ព្រមទាំងផ្តល់នូវភាពកក់ក្តៅ សេចក្តីស្រឡាញ់ និងការអប់រំទូន្មានប្រៀនប្រដៅកូនៗប្រកបដោយព្រហ្មវិហារធម៌ ព្រមទាំងជម្រុញ និងលើកទឹកចិត្តក្នុងការបញ្ជូនកូនៗទៅទទួលការអប់រំ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ លោកទាំងពីរបានផ្តល់នូវការផ្គត់ផ្គង់ថវិការ និងសិក្ខាបករណ៍ចាប់តាំងពីកម្រិតបឋមសិក្សា មធ្យមសិក្សា រហូតដល់ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រធ្វើឱ្យកូនចងចាំជានិច្ចដោយមិនអាចបំភ្លេចបាន។

សូមគោរពថ្លែងអរគុណចំពោះ **ឯកឧត្តមសាស្ត្រាចារ្យបណ្ឌិតសាកលវិទ្យាធិការ សាកលវិទ្យាធិការរង គណៈគ្រប់គ្រង ព្រមទាំងលោក លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ** ទាំងអស់នៅក្នុងសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ដែលបានបង្ហាត់បង្រៀន អប់រំទូន្មាន លះបង់ពេលវេលា ព្រមទាំងកម្លាំងកាយ កម្លាំងចិត្តដល់ខ្ញុំទាំងពីរក្នុងរយៈពេលបួនឆ្នាំកន្លងមកដើម្បីឱ្យ នាងខ្ញុំទាំងពីរទទួលបាននូវចំណេះដឹងផ្នែកនីតិសាស្ត្រ លើបញ្ហានានាដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងច្បាប់ជាតិ ព្រមទាំងច្បាប់អន្តរជាតិថែមទៀតផង។

ជាពិសេសសូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះ **លោកស្រី ឃឹម ម៉ាណែត** ដែលជាគ្រូណែនាំដើម្បីធ្វើឱ្យមាននូវដំណើរការនៃការតាក់តែង កិច្ចការស្រាវជ្រាវនេះឡើងប្រកបដោយភាពជោគជ័យ។ ជាពិសេសទៀតនោះគាត់បានចំណាយកម្លាំងកាយកម្លាំងចិត្ត និងពេលវេលាដ៏មានតម្លៃក្នុងការប្រឹងប្រែងពន្យល់ណែនាំតម្រង់ទិសផ្តល់ឯកសារពាក់ព័ន្ធ អនុសាសន៍ល្អៗ និងជួយកែលម្អចំណុចខ្វះខាតទាំងឡាយដើម្បីធ្វើយ៉ាងណាឱ្យកិច្ចការស្រាវជ្រាវមួយនេះ បានទទួលនូវលទ្ធផលល្អ និងត្រឹមត្រូវ។

ជាចុងក្រោយក៏សូមថ្លែងអំណរគុណ និងសូមប្រសិទ្ធិពរជ័យដល់វត្ថុស័ក្តសិទ្ធិក្នុងលោកសូមជួយថែរក្សាដល់លោកទាំងអស់ដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ ជួបតែពុទ្ធពរទាំងបួនប្រការគឺ **អាយុ វណ្ណៈ សុខៈ ពលៈ** កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។

អារម្ភកថា

ក្រោយពីឆ្លងកាត់ការសិក្សាអស់រយៈកាលជិត៤ឆ្នាំកន្លងទៅ ក្នុងនាមជានិស្សិតថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្ត្រនៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច និងក្រោមការដឹកនាំបង្ហាត់បង្រៀនពីសំណាក់លោក លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យមានជំនាញជាច្រើន នាងខ្ញុំទាំងពីរនាក់ទទួលបាននូវចំណេះវិជ្ជាដ៏ល្អទាក់ទងនឹងវិស័យច្បាប់។ ដើម្បីស្របទៅតាមកម្មវិធីសិក្សារបស់សាកលវិទ្យាល័យ នាងខ្ញុំទាំងពីរបានធ្វើការសម្រេចចិត្តរួមគ្នាជ្រើសយកប្រធានបទ **ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ** ដើម្បីសរសេរជាសារណាបញ្ចប់ការសិក្សា។

ដើម្បីរៀបចំចងក្រងជាប្រធានបទនេះឡើងនាងខ្ញុំទាំងពីរបានខិតខំស្វែងរក សិក្សាស្រាវជ្រាវគ្រប់ឯកសារ គតិយុត្តដែលពាក់ពន្ធ័ជាមួយប្រធាននេះ និងទទួលបានការជួយជ្រោមជ្រែង ការពន្យល់ណែនាំពី **អ្នកគ្រូ ឃឹម ម៉ាណែត** ផងដែរ។ នាងខ្ញុំទាំងពីរសង្ឃឹមថា ស្នាដៃសារណាបញ្ចប់ការសិក្សាមួយនេះនឹងអាចក្លាយជាឯកសារមួយដ៏សំខាន់ដែលជួយផ្តល់ចំណេះដឹងជាច្រើន ព្រមទាំងជំនួយស្មារតី និងជួយសម្រួលដល់អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវ មិត្តអ្នកអាន និងនិស្សិតជំនាន់ក្រោយ។

ការចងក្រងជាសារណានេះឡើងប្រាកដជានឹងមានកំហុសឆ្គង ឬខ្វះចន្លោះត្រង់ចំនុចណាមួយជាមិនខាន។ ប៉ុន្តែនាងខ្ញុំសង្ឃឹមថា រាល់កំហុសឆ្គងទាំងប៉ុន្មានពិតជាទទួលបានការអភ័យទោសពីសំណាក់លោកសាស្ត្រាចារ្យ មិត្តនិស្សិត អ្នកអានជាពុំខាន ។

ជាទីបញ្ចប់ នាងខ្ញុំទាំងពីរនាក់រង់ចាំទទួលនូវការរិះគន់ដើម្បីស្ថាបនាពីសំណាក់ ឯកឧត្តម លោកជំទាវ លោក លោកស្រី សាស្ត្រចារ្យ មិត្តអ្នកអាន និងនិស្សិតទាំងអស់ដោយក្តីសោមនស្សរីករាយ។

មាតិកា

សេចក្តីផ្តើម ១

ជំពូកទី១

ទ្រឹស្តីទូទៅនៃអំពើអនីត្យានុកូល

១.១. សញ្ញាណទូទៅនៃអំពើអនីត្យានុកូល ៤

១.២. លក្ខខណ្ឌនៃអំពើអនីត្យានុកូល ៥

១.២.១. ភាពខុសច្បាប់ ឬបំពានផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃ ៦

១.២.២. កំហុស ៧

១.២.២.១. កំហុសចេតនា ៨

១.២.២.២. កំហុសអចេតនា ៨

១.២.៣. ព្យសនកម្ម ឬការខូចខាត ៩

១.២.៣.១. ព្យសនកម្មខាងសម្ភារៈ ៩

១.២.៣.២. ព្យសនកម្មខាងផ្លូវចិត្ត ៩

១.២.៣.៣. ព្យសនកម្មខាងរូបកាយ ១០

១.២.៤. ទំនាក់ទំនងរវាងអំពើ និងការខូតខាត ១០

១.៣. សមត្ថភាពទទួលខុសត្រូវ ១១

១.៣.១. អនីតិជន ១១

១.៣.២. ជនមានវិបត្តិបញ្ញាស្មារតី ១២

១.៣.៣. នីតិជន ១២

១.៤. មូលហេតុនៃការរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ ១២

១.៤.១. ការការពារជាធម្មានុរូប ១៣

១.៤.២. ស្ថានភាពចាំបាច់ ១៣

១.៤.៣. ការយល់ព្រម ឬការទទួលយកគ្រោះថ្នាក់ពីជនរងគ្រោះ ១៤

ជំពូកទី២

ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់អ្នកដទៃ

២.១. ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យ ១៥

២.១.១. អនីតិជនអាយុក្រោម ១៤ឆ្នាំ...................... ១៥

២.១.២. អនីតិជនចាប់ពីអាយុ ១៤ឆ្នាំ ដល់ក្រោម ១៨ឆ្នាំ...................... ១៦

២.១.៣. ជនមានវិបត្តិផ្នែកស្មារតី...................... ១៨

២.២. ការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជក...................... ១៩

២.២.១. លក្ខខណ្ឌក្នុងការទទួលខុសត្រូវ...................... ២០

២.២.២. ការទទួលខុសត្រូវ ២១

២.២.៣. ការរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ ២២

២.២.៤. ការទាមទារសំណងពីនិយោជិត...................... ២៣

២.៣. អំពើអនីត្យានុកូលរបស់នីតិបុគ្គល ២៤

២.៣.១. លក្ខខណ្ឌក្នុងការទទួលខុសត្រូវ...................... ២៤

២.៣.១.១. នីតិបុគ្គល...................... ២៤

២.៣.១.២. អ្នកតំណាង ឬអភិបាល ២៥

២.៣.២. ការទទួលខុសត្រូវ...................... ២៦

២.៣.២.១. ការទទួលខុសត្រូវរបស់នីតិបុគ្គល ២៦

២.៣.២.២. ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកតំណាង ឬអភិបាល ២៧

២.៣.៣. ការទាមទារសំណងត្រឡប់មកវិញ...................... ២៧

២.៤. អំពើអនីត្យានុកូលរបស់មន្ត្រីរាជការ ២៨

២.៤.១. លក្ខខណ្ឌក្នុងការទទួលខុសត្រូវ...................... ២៩

២.៤.២. ការទទួលខុសត្រូវរបស់មន្ត្រីរាជការ...................... ២៩

២.៤.៣. ការទាមទារសំណង...................... ៣០

ជំពូកទី៣

ការជួសជុលព្យសនកម្ម

៣.១. ការគណនាការខូចខាត ៣១

៣.១.១. ការខូចខាតជាទ្រព្យសម្បត្តិ ៣១

៣.១.២. ការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ ៣១

៣.១.៣. ការខូចខាតលើរូបកាយ ៣២

៣.១.៤. ការបំពានលើជីវិត ៣២

៣.២. គោលការណ៍នៃការសងការខូចខាត ៣៣

៣.២.១. ការសងការខូចខាតជាប្រាក់ ៣៣

៣.២.២. ការទាមទារឲ្យធ្វើបដិទាន ៣៤

៣.២.៣. ការហាមឃាត់មិនឲ្យធ្វើសកម្មភាពជាក់ណាត់ ៣៤

៣.៣. ការបន្ថយសំណងនៃការខូចខាត ៣៤

៣.៣.១. ការទូទាត់ប្រាក់ចំណេញ និងខាត ៣៥

៣.៣.២. ការទូទាត់កំហុស ៣៥

៣.៤. អាជ្ញាយុកាលនៃការរំលត់សិទ្ធិទាមទារ ៣៦

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន ៣៧

អនុសាសន៍ ៣៨

ឯកសារយោង

ឧបសម្ព័ន្ធ

សេចក្ដីផ្ដើម

សេចក្ដីផ្ដើម

១. លំនាំបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ

នៅក្នុងសង្គមរស់នៅរបស់មនុស្ស ចាំបាច់ត្រូវមានវិធានដើម្បីធ្វើការគ្រប់គ្រងជីវភាពនៅក្នុងសង្គមធ្វើឱ្យមានសណ្ដាប់ធ្នាប់ល្អ។ កាលណាប្រទេសមួយមានរបៀបរៀបរយ មានសណ្ដាប់ធ្នាប់ល្អ ជាកត្តាដែលនាំឱ្យប្រទេសនោះមានសន្តិសុខ និងការអភិវឌ្ឍន៍។ ចំណែកនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានាពេលបច្ចុប្បន្ន រដ្ឋាភិបាលបានខិតខំប្រឹងប្រែងនៅក្នុងការបង្កើតច្បាប់ សម្រាប់ជាការការពារផលប្រយោជន៍សាធារណៈ រក្សាសន្តិសុខសង្គម តាមរយៈការបង្កើតឱ្យមានក្រមព្រហ្មទណ្ឌ និងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌក្នុងគោលបំណងដាក់ទោសទណ្ឌទៅលើជនគ្រប់រូបដែលបានប្រព្រឹត្តខុសច្បាប់ ឬល្មើសច្បាប់ដែលមានចែងជាធរមាន ក្រមរដ្ឋប្បវេណី និងក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី ក្នុងការផ្ដោតជាសំខាន់លើទំនាក់ទំនងរវាងបុគ្គលឯកជន និងបុគ្គលឯកជនតាមរយៈការបង្ហាញឆន្ទៈលើទំនាក់ទំនងទ្រព្យសម្បត្តិ និងទំនាក់ទំនងញាតិ។ វិធានច្បាប់ទាំងនេះបង្កើតឡើងដើម្បីថែរក្សាស្ថេរភាពរបស់សង្គមឱ្យមានសណ្ដាប់ធ្នាប់ល្អ ភាពសុខសន្តិភាពនៅក្នុងការរស់នៅប្រចាំថ្ងៃរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ។

បន្ថែមពីនេះ នៅគន្ថីទី៥ ជំពូកទី១៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ២០០៧ បានបញ្ញត្តិអំពី **អំពើអនីត្យានុកូល**។ ដែលអំពើអនីត្យានុកូល គឺជាបញ្ហាដែលកើតឡើងជាច្រើន នៅក្នុងជីវភាពរស់របស់មនុស្សក្នុងសង្គម។ អំពើអនីត្យានុកូល ជាអំពើរបស់មនុស្សដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ផលប្រយោជន៍របស់មនុស្សផ្សេងទៀត ហើយអ្នកដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើនេះ ត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើរបស់ខ្លួន។ ហើយអំពើអនីត្យានុកូលមិនត្រឹមត្រូវតែទទួលខុសត្រូវលើអំពើផ្ទាល់ខ្លួនទេ រួមមានទាំងការទទួលខុសត្រូវទៅអំពើរបស់សត្វ វត្ថុ និងការទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់អ្នកដទៃផងដែរ។

ដោយសង្កេតឃើញថា ការទទួលខុសត្រូវលើអំពើរបស់អ្នកដទៃ មានការកើតឡើងច្រើនក្នុងសង្គមរស់នៅសព្វថ្ងៃ ប្រជាពលរដ្ឋខ្លះខ្វះនូវចំណេះដឹង ដោយពុំអាចយល់ច្បាស់អំពី អំពើអនីត្យានុកូល ក៏ដូចជាលក្ខខណ្ឌនៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលមានភាពស្មុគស្មាញ។ ទើបក្រុមនាងខ្ញុំបានសម្រេចចិត្តស្រាវជ្រាវ និងចងក្រងអត្ថបទទាក់ទងការទទួលខុសត្រូវនូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ ដែលជាផ្នែកមួយនៃអំពើអនីត្យានុកូល ដើម្បីជាជំនួយស្មារតីសម្រាប់ការសិក្សា និងស្រាវជ្រាវបន្ថែមទៀត។

២. ចំណោទបញ្ហានៃការស្រាវជ្រាវ

យោងទៅតាមការសិក្សា និងស្រាវជ្រាវកន្លងមកដើម្បីឱ្យយល់កាន់តែច្បាស់ទាក់ទងទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់ដទៃ យើងខ្ញុំបានកំណត់ចេញជាបញ្ហាគតិយុត្ត មួយចំនួនថា៖

- តើការទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ គឺជាអ្វី?
- តើការទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ មានអ្វីខ្លះ?

- តើបុគ្គលបែបណាដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់អ្នកដទៃ?
- តើលក្ខខណ្ឌអ្វីខ្លះដែលនាំឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវ?

៣. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ

នៅក្នុងការស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទ **ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ** នាងខ្ញុំទាំងពីរមានគោលបំណងយល់ដឹងឱ្យកាន់តែច្បាស់អំពីការទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់អ្នកដទៃ លក្ខខណ្ឌដែលបណ្តាលឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវ ហើយបុគ្គលណាខ្លះដែលមានករណីយកិច្ចក្នុងការទទួលខុសត្រូវ។

៤. ទំហំ និងដែនកំណត់នៃការស្រាវជ្រាវ

ប្រធានបទ **ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ** ដែលយើងបានស្រាវជ្រាវ និងលើកយកមកបកស្រាយនេះ គឺយើងផ្តោតទៅលើការទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់អ្នកដទៃ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាតែប៉ុណ្ណោះ។ ម្យ៉ាងទៀតយើងខ្ញុំសិក្សាស្រាវជ្រាវដោយធ្វើការផ្អែកទៅលើលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តមួយចំនួនដែលមានចែងជាធរមាននៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ហើយមិនពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវលើអំពើរបស់អ្នកដទៃដែលមាននៅក្នុងបណ្តាប្រទេសផ្សេងៗនោះឡើយ។

៥. វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ

សារណានេះ គឺត្រូវបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងធ្វើការរៀបរៀងឡើងដោយប្រើប្រាស់នូវ វិធីសាស្ត្របែបពិពណ៌នា និងវិភាគដោយលើកយកជាឧទាហរណ៍មួយចំនួនមកធ្វើការបង្ហាញ ។ យើងខ្ញុំបានធ្វើការប្រមូលនូវព័ត៌មានទាំងឡាយ ព្រមទាំងឯកសារពាក់ព័ន្ធទៅនឹងប្រធានបទនៃសារណានេះ ដើម្បីធានានូវភាពត្រឹមត្រូវប្រាកដប្រជា និងប្រសិទ្ធិភាពកាន់តែប្រសើរឡើង ។ ហើយព័ត៌មានទាំងអស់នេះត្រូវបានដកស្រង់ចេញពីប្រភពមួយច្បាស់លាស់ដូចជា លិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា សៀវភៅដែលសរសេរដោយអ្នកមានជំនាញខាងវិស័យច្បាប់ សៀវភៅមេរៀនរបស់សាស្ត្រាចារ្យផ្សេងៗផងដែរ ។

៦. សារៈសំខាន់នៃការស្រាវជ្រាវ

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវប្រធានបទស្តី **ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ** មានបំណងផ្តល់នូវពុទ្ធិដល់មិត្តនិស្សិត មិត្តអ្នកអាន អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងសាធារណជនទាំងអស់ឱ្យយល់ដឹងកាន់តែស៊ីជម្រៅអំពី អំពើអនីត្យានុកូល លក្ខខណ្ឌដែលនាំឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់អ្នកដទៃ ដើម្បីជាទុនមួយក្នុងការយល់ដឹងដ៏មានសារៈសំខាន់សម្រាប់ជាប្រយោជន៍ដល់ការស្វែងយល់នូវចំណុចមូលដ្ឋានសំខាន់ៗ នៃការទទួលខុសត្រូវលើការខូចខាតដែលកើតចេញពីអំពើរបស់អ្នកដទៃ។

៧. រចនាសម្ព័ន្ធនៃការស្រាវជ្រាវ

យោងទៅតាមបញ្ហាគតិយុត្ត ដែលបានលើកឡើងខាងលើ និងឆ្លងតាមរយៈការស្រាវជ្រាវទាក់ទងទៅនឹងប្រធានបទរយៈពេលកន្លងមកនេះ យើងខ្ញុំបានបែងចែកចេញប្រធានបទ **ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ** ជា ៣ជំពូករួមមាន៖

ជំពូកទី១៖ ទ្រឹស្តីទូទៅនៃអំពើអនីត្យានុកូល

ជំពូកទី២៖ ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់អ្នកដទៃ

ជំពូកទី៣៖ ការជួសជុលព្យសនកម្ម

ជំពូកទី១
ទ្រឹស្តីទូទៅនៃអំពើអនីត្យានុកូល

ជំពូកទី១
ទ្រឹស្តីទូទៅនៃអំពើអនីត្យានុកូល

១.១. សញ្ញាណទូទៅនៃអំពើអនីត្យានុកូល

អំពើអនីត្យានុកូល គឺជាអំពើបំពារបំពានដោយខុសច្បាប់នូវសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍របស់អ្នកដទៃដោយកំហុសចេតនា ឬដោយកំហុសអចេតនា ហើយជនដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតដែលកើតឡើងដោយសារអំពើនោះ។[1] ដូច្នេះបុគ្គលដែលមានសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនដែលត្រូវបានគេរំលោភបំពានមានសិទ្ធិទាមទារនូវសំណងនៃការខូចខាត។ ការនាំឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវក្នុងអំពើអនីត្យានុកូលនេះដោយសារគោលការណ៍ទូទៅនៃការទទួលខុសត្រូវដោយមានកំហុស។ ដូច្នេះហើយ បើអ្នកប្រព្រឹត្តមិនបានប្រព្រឹត្តកំហុសទេ នោះជននោះមិនទទួលខុសត្រូវឡើយ។ តែក្នុងករណីខ្លះ អត្ថិភាពនៃកំហុសមិនមែនជាលក្ខខណ្ឌចាំបាច់ដែលនាំឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវនោះទេ។

អំពើអនីត្យានុកូល ជារបបដែលត្រូវឱ្យអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពានត្រូវតែទទួលខុសត្រូវ។ ដូចនេះយើងសូមធ្វើការបែងចែកការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលជា ២ប្រភេទសំខាន់ៗដូចខាងក្រោម៖

ទី១- ការទទួលខុសត្រូវដោយមានកំហុស (អំពើអនីត្យានុកូលទូទៅ) ជាគោលការណ៍នៃការទទួលខុសត្រូវដោយកំហុស។

ទី២- ការទទួលខុសត្រូវដោយគ្មានកំហុស (អំពើអនីត្យានុកូលពិសេស) ដែលអាចជាការទទួលខុសត្រូវចំពោះវត្ថុ សត្វ និងការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើបំពានរបស់អ្នកដទៃ ។

ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលវាប្រែប្រួលទៅតាមស្ថានភាពនៃអ្នកដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវដែរពោល គឺអាចជាការទទួលខុសត្រូវដោយឯកឯង ឬការទទួលខុសត្រូវរួម។ គឺមានន័យថាត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតដែលកើតឡើងដោយអំពើនោះ ឬអំពើអនីត្យានុកូលដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយបុគ្គលច្រើនគ្នាដែលយើងហៅថាអំពើអនីត្យានុកូលរួម នោះអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើអនីត្យានុកូលត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គី។ ហើយការខូចខាតមានច្រើនទម្រង់ទៅតាមប្រភេទនៃអំពើអនីត្យានុកូលផងដែរ។ កម្មវត្ថុនៃសំណងនៃការខូចខាតមិនត្រឹមតែមានការខូចខាតផ្នែកទ្រព្យសម្បត្តិប៉ុណ្ណោះទេ វាមានទាំងការខូចខាតខាងផ្លូវចិត្តផងដែរ។

[1] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៣ វាក្យខណ្ឌទី១។

អ្នកដែលមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យចំពោះអសមត្ថជន គឺត្រូវបានចាត់ទុកថាជាអ្នកមានករណីយកិច្ចក្នុងការទទួលខុសត្រូវនូវសំណងនៃការខូចខាតចំពោះទង្វើដែលបានបង្ករបស់អសមត្ថជន ឬជនដែលគ្មានសមត្ថភាពក្នុងការទទួលខុសត្រូវ។ ចំណែកឯ នីតិបុគ្គលក៏ត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះសំណងនៃការខូចខាតលើអំពើដែលបង្កឱ្យមានការខូចខាតរបស់អភិបាលនៃនីតិបុគ្គលនោះ។ ចំពោះរដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈវិញគឺមានភារកិច្ចទទួលខុសត្រូវនូវសំណងនៃការខូចខាតទៅលើទង្វើដែលបង្កឱ្យមានការខូចខាតពីសំណាក់មន្ត្រីរាជការផងដែរ។ [2] បុគ្គលដែលកាន់កាប់សត្វ ក៏ត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវការសងសំណងនៃការខូចខាតដែលបង្កមកពីសត្វចិញ្ចឹមរបស់ខ្លួនផងដែរ ។[3] លើសពីនេះទៅទៀតនៅក្នុងករណីពិសេស ដែលបានទទួលស្គាល់អំពីការទទួលខុសត្រូវដែលវាជាការទទួលខុសត្រូវចំពោះការខូចខាតបណ្តាលមកពីវត្ថុមានគ្រោះថ្នាក់ដោយវាមិនចាំបាច់ត្រូវមានលក្ខខណ្ឌកំហុស ។[4]

អំពើអនីត្យានុកូល តម្រូវឱ្យមានសងសំណងការខូចខាតខាងសេដ្ឋកិច្ច និងខាងផ្លូវចិត្តចំពោះជនរងគ្រោះដើម្បីទទួលបាននូវយុត្តិធម៌។ ការទទួលខុសត្រូវលើអំពើអនីត្យានុកូល គឺយោងទៅតាមគោលការណ៍នៃការទទួលខុសត្រូវកំហុស មានន័យថានៅក្នុងសង្គមដែលមានសេរីភាពខាងអំពើត្រូវបានធានា។ ជាគោលការណ៍បុគ្គលម្នាក់ៗមិនត្រូវទទួលខុសត្រូវនោះទេ ហើយបុគ្គលម្នាក់ៗត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះលទ្ធផល ដែលនឹងកើតមានឡើងពីសកម្មភាពដែលអាចត្រូវបានព្យាករទុកជាមុនបានក្នុងការបំពាននូវសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍របស់អ្នកដទៃ។ ចំពោះសកម្មភាពដែលមិនអាចព្យាករដឹងពីលទ្ធផលនៃសកម្មភាពនោះ។ ជាទូទៅ ច្បាប់មិនតម្រូវឱ្យទទួលខុសត្រូវនោះទេ ពីព្រោះវានឹងរារាំងដល់សកម្មភាពដោយសេរីទៅវិញ ដូច្នេះគោលការណ៍នេះ គឺមិនតម្រូវឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវទេទោះបីជាមានការខូចខាតក៏ដោយប្រសិនបើអ្នកធ្វើសកម្មភាពនោះ មិនធ្វើអំពើដោយមានកំហុសចេតនា ឬកំហុសអចេតនានោះ (ករណីលើកលែង គឺទម្រង់ពិសេស មួយចំនួននៃអំពើអនីត្យានុកូល) ។[5]

១.២. លក្ខខណ្ឌនៃអំពើអនីត្យានុកូល

អំពើអនីត្យានុកូល គឺជារបបនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពានណាមួយដែលត្រូវសងការខូចខាតដល់ជនរងគ្រោះដែលបង្កដោយសារអំពើនោះ។ ដើម្បីកំណត់បានថាអំពើណាមួយជាអំពើអនីត្យានុកូលបានលុះត្រាតែបំពេញតាមលក្ខខណ្ឌដូចជា ៖

[2] សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី(ភ្នំពេញ៖ក្រសួងយុត្តិធម៌,២០១០), ភាគ ៣, ទំព័រ ១៨០។

[3] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥០។

[4] សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី(ភ្នំពេញ៖ក្រសួងយុត្តិធម៌,២០១០), ភាគ ៣, ទំព័រ ១៨០។

[5] សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, (ភ្នំពេញ៖សាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល,២០១២) ភាគ ៤, ទំព័រ ១៨។

- ភាពខុសច្បាប់ ឬបំពានផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃ
- អំពើបំពានដោយកំហុស
- ការខូចខាត
- ទំនាក់ទំនងរវាងហេតុ និងផល។[6]

១.២.១. ភាពខុសច្បាប់ ឬបំពានផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃ

ការបំពានដោយខុសច្បាប់នូវសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍ត្រឹមត្រូវរបស់អ្នកដទៃដោយកំហុសចេតនាក្តី ឬកំហុសអចេតនាក្តី គឺជាអំពើផ្ទុយច្បាប់។ ដោយផ្អែកតាមមាត្រា ៧៤៣ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី បានចែងថា " បុគ្គលដែលបំពានដោយខុសច្បាប់នូវសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍របស់ជនដទៃ ដោយកំហុសចេតនា ឬដោយកំហុសអចេតនា ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតដែលកើតឡើងដោយអំពើនោះ " ។ ការបំពានដោយខុសច្បាប់មានន័យថា មិនត្រឹមតែបំពានទៅលើច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌនិងច្បាប់ផ្សេងៗប៉ុណ្ណោះទេប៉ុន្តែថែមទាំងអំពើផ្ទុយនឹងវិន័យសង្គម។ ហើយអំពើបំពានត្រូវបានបែកចែកជា៤ គឺ៖[7]

- **អំពើបំពានលើបញ្ញត្តិច្បាប់៖** គ្រប់អំពើរំលោភបំពានលើសិទ្ធិ និងប្រយោជន៍របស់ជនដទៃដែលត្រូវបានកំណត់ការពារដោយច្បាប់ ទោះបីជាច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌច្បាប់រដ្ឋប្បវេណី ឬច្បាប់ផ្សេងទៀតដែលបានបញ្ញត្តិការពារនូវប្រយោជន៍របស់ជនដទៃក្តី ដូចជាការផ្សាយព័ត៌មានមិនពិតដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយស សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់បុគ្គលនោះជាបទល្មើសដែលត្រូវបានច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌបញ្ញត្តិ។ អាស្រ័យហេតុនេះជនដែលបានបំពានត្រូវទទួលខុសត្រូវសងការខូចខាតដែល បង្កឡើងដោយសារអំពើរបស់ខ្លួន។ត្រូវបានរាប់បញ្ចូលទាំងអំពើបំពានទៅលើបញ្ញត្តិ ច្បាប់ដែលមានលក្ខណៈចាប់បង្ខំ ដើម្បីការពារប្រយោជន៍របស់បណ្តាជនដទៃផងដែរ។
- **អំពើបំពានលើសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងសីលធម៌សង្គម៖** អំពើបំពានលើសណ្តាប់ធ្នាប់ និងសីលធម៌សង្គមដែលបានបង្កឱ្យមានការអន្តរាយនាំឱ្យកើតនូវការទទួលខុសត្រូវ និងសងការខូចខាតនោះ ទោះបីជាអំពើនោះបានបំពានលើបញ្ញត្តិច្បាប់ ឬក្នុងករណីខ្លះទៀតអំពើនេះមានបញ្ញត្តិច្បាស់លាស់នៅក្នុងបញ្ញត្តិច្បាប់ជាក់ស្តែងណាមួយក៏ដោយ ។

[6] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៣។

[7] ឯកឧត្តម ហ៊ី សោភា, មេរៀនស្តីពីអំពើអនីត្យានុកូល, ទំព័រ ៧៣។

- **អំពើបំពានដោយកំហុសការប្រើប្រាស់សិទ្ធិដោយបំពាន៖** នៅក្នុងទស្សនៈរបស់អ្នកច្បាប់កាលពីសម័យមុន មិនទទួលស្គាល់នូវចរិតផ្ទុយច្បាប់នៃសកម្មភាពអនុវត្តសិទ្ធិនោះឡើយ។ ប៉ុន្តែនាពេលបច្ចុប្បន្នទស្សនៈនេះត្រូវបានលុបចោលហើយទទួលស្គាល់នូវលក្ខណៈផ្ទុយច្បាប់នៃការអនុវត្តសិទ្ធិដែលពុំសមស្របផលប្រយោជន៍សាធារណៈ និងហាមឃាត់ការប្រើប្រាស់សិទ្ធិដោយបំពាននេះទៀតផង។
- **ការអន្តរាយដល់តតិយជនបង្កឡើងដោយវិការៈនៃវត្ថុ៖** បណ្តាប្រទេសដែលប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធនីតិរួមបានបញ្ញត្តិអំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ផលិតករ ចំពោះវត្ថុដែលមានគ្រោះថ្នាក់បង្កឱ្យមានការអន្តរាយដល់តតិយជនដូចជា គ្រឿងចក្រ ឧបករណ៍ប្រើប្រាស់ ឱសថ ម្ហូបអាហារមិនធានាគុណភាពសុវត្ថិភាព ដែលបង្កឱ្យមានការអន្តរាយដល់អ្នកប្រើប្រាស់ជាដើម។

១.២.២. កំហុស

ដើម្បីកំណត់អំពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូល គឺទាមទារឱ្យមានកំហុសនៅពេលដែលមានការអន្តរាយកើតឡើង។ កំហុស គឺជាស្ថានភាពផ្លូវចិត្តរបស់មនុស្សដែលអាចធ្វើជាម្ចាស់នៃខ្លួន ពោលគឺអាចយល់ដឹងបាននូវអំពើ និងលទ្ធផលដែលកើតចេញពីអំពើរបស់ខ្លួន ។[8] ហើយកំហុសក៏ជាទង្វើរបស់បុគ្គលណាម្នាក់ដែលបានប្រព្រឹត្តនូវអំពើនាំឱ្យមានព្យសនកម្មទៅលើអ្នកដទៃ ដោយស្តែងឡើងក្រោមរូបភាពជាកំហុសទាំងចេតនា ឬកំហុសអចេតនា។ អំពើដោយមានកំហុសចេតនា ឬអចេតនា សំដៅទៅលើអំពើដែលត្រូវនឹងចំណុចណាមួយដូចខាងក្រោម៖[9]

ក. ការធ្វើអំពីបំពានដោយព្យាករទុកជាមុនអំពីការកើតឡើងនៃលទ្ធផល ហើយទទួលយកការកើតឡើងនៃការលទ្ធផលនោះ។

ខ. ធ្វើអំពើដែល បើតាមការប្រក្រតី បុគ្គលដែលមានឋានៈនៃការងារ ឬបទពិសោធន៍ស្មើគ្នា នឹងអ្នកធ្វើអំពើនេះអាចព្យាករទុកជាមុនអំពីការកកើតនៃលទ្ធផលក៏ដោយ ក៏អ្នកធ្វើអំពើរនោះនៅតែពុំបានព្យាករទុកជាមុនអំពីការកើតឡើងនៃលទ្ធផលនោះដោយសារការធ្វេសប្រហែសការមិនបានប្រុងប្រយ័ត្ន ហើយទោះជាមានករណីកិច្ចជៀសវាងនូវលទ្ធផលនោះក៏ដោយក៏នៅតែប្រព្រឹត្តផ្ទុយនឹងករណីយកិច្ចនោះ។

---

[8] ឯកឧត្តម ហ៊ី សោភា, មេរៀនស្តីពីអំពើអនីត្យានុកូល, ទំព័រ ៦៤។

[9] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤២។

១.២.២.១. កំហុសចេតនា

កំហុសចេតនា មានន័យថាការប្រព្រឹត្តអំពើអ្វីមួយដែលជននោះយល់ដឹង ឬព្យាករបានថាអំពើរបស់ខ្លួននឹងបង្កើតឱ្យមានលទ្ធផល គឺការអន្តរាយដល់ជនដទៃ ហើយខ្លួនព្រមទទួលយកការកើតឡើងនូវលទ្ធផលនោះ ទោះបីជាគោលដៅនៃអំពើមិនប្រាកដថាត្រូវបង្កឱ្យមានអន្តរាយក្តី។ កំហុសចេតនាក៏ចាត់ទុកជាកំហុសដែលចារីបង្កើតឡើងពីឆន្ទៈ ហើយចង់បង្កឱ្យមានព្យសនកម្មដល់ជនរងគ្រោះ កំហុសនេះអាចជាទង្វើបង្កជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ឬជាទង្វើដែលមិនត្រូវបានចាត់ទុកជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌដែរ។[10]

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** បានទៅមើលប្រដាល់នៅក្លឹបប្រដាល់មួយកន្លែងនៅចុងភូមិជាមួយលោក **ខ** ។ ដោយសារកីឡាករដែលអ្នកទាំងពីរគាំទ្រមិនដូចគ្នា ហើយលោក **ខ** បាននិយាយមើលងាយមកឱ្យកីឡាករដែលលោក **ក** គាំទ្រ ទើបបង្កើតឱ្យមានទំនាស់ពាក្យសម្តីឡើងមក។ បន្ទាប់មកលោក ក បានវាយលោក ខ បណ្តាលឱ្យរងរបួសដោយសារមានទំនាស់ពាក្យសម្តីជាមួយគ្នា។ ក្នុងករណីនេះបានបង្ហាញថា លោក **ក** មានចេតនាវាយលោក **ខ** ។

១.២.២.២. កំហុសអចេតនា

កំហុសអចេតនា គឺជាអំពើដែលកើតឡើងដោយសារការធ្វេសប្រហែស មិនប្រុងប្រយ័ត្ន ដែលធ្វើឱ្យមានការខូចខាតដល់អ្នកដទៃ។ បើតាមប្រក្រតីបុគ្គលដែលមានឋានៈនៃការងារ ឬបទពិសោធន៍ ស្មើគ្នានឹងអ្នកធ្វើអំពើនោះ អាចព្យាករទុកជាមុនអំពីការកើតឡើងនៃលទ្ធផលក៏ដោយ ក៏អ្នកធ្វើអំពើនោះ នៅតែពុំបានព្យាករទុកជាមុនអំពីការកើតឡើងនៃលទ្ធផលនោះដោយសារការធ្វេសប្រហែសមិនប្រុងប្រយ័ត្ន ហើយទោះជាមានករណីយកិច្ចជៀសវាងនូវលទ្ធផលនោះក៏ដោយ ក៏នៅតែប្រព្រឹត្តផ្ទុយនឹងករណីយកិច្ចនោះ។[11]

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** បានបើកឡានទៅកន្លែងកន្លែងធ្វើការរបស់គាត់។ នៅតាមផ្លូវធ្វើដំណើរគាត់បានជួបគ្រោះថ្នាក់ចរាចរណ៍ដោយឡានរបស់គាត់បានប៉ះជាម៉ូតូរបស់អ្នកស្រី **ខ** បណ្តាលឱ្យគាត់ដួលម៉ូតូហើយរងរបួសបន្តិចបន្តួច។ គ្រោះថ្នាក់នៃកើតឡើងដោយសារតែកំឡុងពេលបើកបរ លោក **ក** បាននិយាយទូរស័ព្ទទើបមិនបានផ្តោតអារម្មណ៍ក្នុងការបើកបរដែលជាហេតុធ្វើឱ្យមានគ្រោះថ្នាក់កើតឡើង។ នេះហើយជាកំហុសអចេតនារបស់លោក **ក** ដែលមានការធ្វេសប្រហែសធ្វើឱ្យការខូចខាតចំពោះអ្នកដទៃ ហេតុនេះហើយលោក **ក** ត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើដែលគាត់បានប្រព្រឹត្ត។

---

[10] ឯកឧត្តម ហ៊ី សោភា, មេរៀនស្តីពីអំពើអនីត្យានុកូល, ទំព័រ ៦៩។

[11] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៣ ចំណុច៤។

១.២.៣. ព្យសនកម្ម ឬការខូចខាត

ការខូចខាត ឬព្យសនកម្ម គឺជាសេចក្ដីវិនាសអន្តរាយដែលកើតចេញពីអំពើបំពានសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍របស់ជនរងគ្រោះ។ ការខូចខាត ជាលក្ខខណ្ឌដែលសំខាន់មួយបណ្ដាលឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវ។ ប្រសិនបើមានអំពើបំពានសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃ តែពុំមានការខូចខាតណាមួយកើតឡើងនោះមិនមានការទទួលខុសត្រូវសងសំណងការខូចខាតកើតមានឡើយ។

ការខូចខាតបែងចែកចេញជាបីប្រភេទគឺៈ

- ការខូចខាតខាងរូបកាយ
- ការខូចខាតខាងសម្ភារៈ
- ការខូចខាតខាងសតិអារម្មណ៍។

១.២.៣.១. ព្យសនកម្មខាងសម្ភារៈ

ការខូចខាតខាងសម្ភារៈ គឺជាការខូចខាតទាំងឡាយណាដែលប៉ះពាល់ដល់បេតិកភណ្ឌរបស់បុគ្គល។ ការខូចខាតខាងសម្ភារៈអាចស្ដែងឡើងក្រោមរូបភាពជា ការបែកបាក់ បាត់បង់ខូចខាតនូវវត្ថុ ប្រាក់កាស ការខកខានមិនបានចំណេញ ប្រាក់ចំណូល។ ហើយជនរងគ្រោះពីអំពើនោះ អាចទាមទារនូវសំណងតម្លៃនៃវត្ថុ ឬទ្រព្យសម្បត្តិដែលបែកបាក់ ឬសោហ៊ុយជួសជុលបាន។[12]

ឧទាហរណ៍ៈ លោក **ក** បានខ្ចីទូរស័ព្ទរបស់មិត្តភក្តិគាត់ដើម្បីថតរូប ដោយសារតែមានការធ្វេសប្រហែសលោក **ក** បានធ្វើឱ្យទូរស័ព្ទនៅធ្លាក់បែកអេក្រង់ទូរស័ព្ទ។ ដូច្នេះហើយលោក **ក** ទទួលខុសត្រូវនូវទង្វើរបស់គាត់ដោយផ្ដល់នូវសំណងជួសជុលការខូតខាត។

១.២.៣.២. ព្យសនកម្មខាងផ្លូវចិត្ត

ការខូចខាតខាងផ្លូវចិត្ត ឬសតិអារម្មណ៍ សំដៅដល់ការខូចខាតទាំងឡាយណាដែលប៉ះពាល់ដល់ ខាងអារម្មណ៍ ប្រាជ្ញា ឬប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិក្រៅបេតិកភណ្ឌដូចជា កិត្តិយស ជីវភាពឯកជន ឬមនោសញ្ចេតនា។[13] នៅពេលដែលជនរងគ្រោះ ទាមទារសំណងផ្លូវចិត្តមិនតម្រូវឱ្យបង្ហាញភស្តុតាងជាក់លាក់ពីចំនួននៃសំណងនោះទេ ពីព្រោះមិនអាចទៅរួចហើយចំនួនជាក់លាក់ត្រូវកំណត់ដោយតុលាការ ប៉ុន្តែជនរងគ្រោះ ឬអ្នកមានសិទ្ធិ

---

[12] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៩។

[13] សាស្ត្រាចារ្យ ញឹក វុឌ្ឍី, នីតិកាតព្វកិច្ចក្រៅកិច្ចសន្យា, ទំព័រ ១៥។

ទាមទារត្រូវបង្ហាញពីភាពឈឺចាប់ ទំនាក់ទំនងគ្រួសារ សកម្មភាពនានាដែលជាអនុស្សាវរីយ៍ជាមួយគ្នាពីមុនរូបភាព អារម្មណ៍ខ្លោចផ្សាការបាក់ទឹកចិត្ត។

ឧទាហរណ៍៖ លោក **គ** បានបើកឡានបុកនារីម្នាក់បណ្តាលឱ្យបាត់បង់ជីវិត។ ក្នុងករណីនេះក្រុមគ្រួសារជនរងគ្រោះមានសិទ្ធិទាមទារសំណងការខូចខាតខាងសតិអារម្មណ៍ពីលោក **គ** ដោយហេតុថាមនោសញ្ចេតនា ទុក្ខព្រួយដែលបានបាត់បង់មនុស្សជាទីស្រឡាញ់។

១.២.៣.៣. ព្យសនកម្មខាងរូបកាយ

ព្យសនកម្មខាងរូបកាយ គឺជាការខូតខាតដែលប៉ះពាល់ដល់រូបកាយជនរងគ្រោះដូចជា ការឈឺចាប់រូបកាយ ពិការភាព ខូចសម្ផស្ស ឬរហូតដល់បាត់បង់ជីវិតជនរងគ្រោះ។[14] បើមានការបំពានលើរូបរាងកាយដោយអំពើអនីត្យានុកូល ជនរងគ្រោះអាចទាមទារសំណងនៃការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ និងការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួន។ ការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិត្រូវរួមបញ្ចូលទាំងសោហ៊ុយព្យាបាលដែលបានចំណាយហើយ ឬសោហ៊ុយព្យាបាលដែលប្រមាណថានឹងត្រូវចំណាយនាពេលអនាគត ប្រាក់ចំណូលដែលមិនអាចទទួលបាននៅពេលកំពុងព្យាបាល និងប្រាក់ចំណូលដែលមិនអាចទទួលបាននៅពេលអនាគតដោយសារផលវិបាកដែលបន្សល់ក្រោយពីការព្យាបាល។ [15] មាត្រាខាងលើនេះ បង្ហាញពីការខាតបង់របស់ជនរងគ្រោះផ្សេងៗនៅពេលមានព្យសនកម្ម។ នៅមានការចំណាយផ្សេងទៀតដូចជា សោហ៊ុយព្យាបាល សោហ៊ុយធ្វើដំណើរទៅមន្ទីរពេទ្យ ការចំណាយផ្សេងៗអំឡុងពេលសម្រាកនៅពេទ្យ សោហ៊ុយមើលថែរក្សារបស់គិលានុបដ្ឋាក សោហ៊ុយបុណ្យសព សោហ៊ុយព្យាបាលនានាដែលអាចកើតមានឡើងនាពេលអនាគត។

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ខ** បានទាស់សម្តីគ្នាជាមួយអ្នកជិតខាងរហូតឈានទៅការវាយតប់គ្នា។ លោក **ខ** បានវាយអ្នកជិតខាងរបស់គាត់បណ្តាលឱ្យបាក់ដៃម្ខាង។ ក្នុងករណីនេះ ព្យសនកម្មខាងរូបកាយគឺ ជនរងគ្រោះបានបាក់ដៃម្ខាង។

១.២.៤. ទំនាក់ទំនងរវាងអំពើ និងការខូតខាត

ទំនាក់ទំនងរវាងអំពើបំពារបំពាន និងការខូចខាត គឺជាទំនាក់ទំនងរវាងអំពើរបស់ចារី ដែលនាំឱ្យការខូចខាតដល់ជនរងគ្រោះ។ ការខូចខាតអាចកើតមានឡើងដោយសារអំពើបំពានរបស់អ្នកប្រព្រឹត្ត ប្រសិនបើគ្មានអំពើបំពាននេះទេ នោះការខូចខាតនឹងពុំអាចកើតមានឡើងទេ។ ចំពោះកំហុសចេតនា ឬអចេតនារបស់ចារីនេះ ទំនាក់ទំនងនៃហេតុផលរវាងអំពើរបស់អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន និងការកើតឡើងនៃការខូចខាត និងការខូចខាត

[14] សាស្ត្រាចារ្យ ញឹក វុធ្នី, នីតិកាតព្វកិច្ចក្រៅកិច្ចសន្យា, ទំព័រ ១៩។

[15] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, ឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៦១។

ដែលកើតមានឡើងលើជនរងគ្រោះ បុគ្គលដែលទាមទារសំណងការខូចខាតនៅត្រូវបញ្ជាក់បង្ហាញ។[16] ដូច្នោះហើយដើម្បីឱ្យជនណាម្នាក់ទទួលខុសត្រូវសងសំណងការខូចខាត លុះត្រាតែជនរងគ្រោះត្រូវបញ្ជាក់បង្ហាញពីអំពើនាំឱ្យមានការខូចខាត និងការខូចខាតដែលបានទទួលមានទំនាក់ទំនងពីហេតុទៅផលយ៉ាងពិតប្រាកដ។

ឧទាហរណ៍៖ ជនរងគ្រោះមានរបួសបាក់ជើង ដោយសារអ្នកបើករថយន្តបើកបុកដោយសារខ្វះការប្រុងប្រយ័ត្ន ហើយជនរងគ្រោះបានប្តឹងទាមទារសំណងការខូចខាតពីអ្នកបើកបររថយន្ត។ ក្នុងករណីនេះ ជនរងគ្រោះត្រូវធ្វើការបង្ហាញភស្តុតាងថា អ្នកបើរថយន្តជាអ្នកធ្វើអោយខ្លួនមានរបួស ហើយបណ្តាលឱ្យមានការខូចខាត។

ដូចនេះ ទំនាក់ទំនងហេតុ និងផលក្នុងករណីខាងលើនេះគឺជាទំនាក់ទំនងរវាងអំពើបើកបររថយន្តបុកដោយខ្វះការប្រុងប្រយ័ត្ន និងរបួសបាក់ជើងដែលជាការខូចខាត។

១.៣. សមត្ថភាពទទួលខុសត្រូវ

សមត្ថភាពទទួលខុសត្រូវ គឺជាលក្ខខណ្ឌមួយដើម្បីកំណត់អំពីការទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូល។ បុគ្គលដែលមានសមត្ថភាពទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូល ត្រូវជាបុគ្គលដែលមានសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និងអាចពិចារណាអំពីអំពើរបស់ខ្លួនបាន។ ចំពោះជនដែលគ្មានការយល់ដឹង និងអាចពិចារណាថា អំពើរបស់ខ្លួនត្រឹមត្រូវ ឬមិនត្រឹមត្រូវជននោះមិនទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់ខ្លួនទេ។ ជាគោលការណ៍ក្រមរដ្ឋប្បវេណីផ្តល់នូវការការពារដល់ជនដែលមានសមត្ថភាពទាបហើយដែលមិនអាចវិនិច្ឆ័យនិងធ្វើសកម្មភាពតាមលក្ខណៈសមហេតុផលបាន។ ស្តីពីការទទួលខុសត្រូវខាងអំពើអនីត្យានុកូល អនីតិជនដែលមានអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ ឬ ជនដែលមានវិបត្តិផ្នែកបញ្ញាស្មារតី រួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះ អំពើអនីត្យានុកូល ។ ផ្ទុយទៅវិញ ច្បាប់តម្រូវឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវជាពិសេសមួយទៅលើអ្នកគ្រប់គ្រងដែលជាការសង្គ្រោះមួយដល់ជនរងគ្រោះ ។[17]

១.៣.១. អនីតិជន

អនីតិជន សំដៅដល់ជនដែលមានអាយុក្រោម១៨ ឆ្នាំ។[18] អនីតិជនបែងចែកចេញជា២ គឺអនីតិជនក្រោម ១៤ឆ្នាំ និងអនីតិជនចាប់ពី១៤ឆ្នាំដល់ក្រោម ១៨ឆ្នាំ។

- **អនីតិជនក្រោម ១៤ឆ្នាំ៖** ជនដែលមានអាយុក្រោយ ១៤ឆ្នាំ មិនត្រូវទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលទេ។

---

[16] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៣ វាក្យខណ្ឌទី៣។

[17] សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, (ភ្នំពេញ៖សាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល,២០១២) ភាគ ៤,ទំព័រ ២៥។

[18] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ១៧។

- **អនីតិជនចាប់ពី ១៤ដល់ក្រោម ១៨ឆ្នាំ៖** ត្រូវទទួលខុសត្រូវការអំពើដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្តដែលនាំឱ្យការខូចខាតដល់អ្នកដទៃ។ ដោយការជួសជុលការខូចខាតនេះត្រូវទទួលខុសត្រូវរួមរវាងអនីតិជន និងឪពុកម្តាយ ឬអាណាព្យាបាលនៃអនីតិជននោះ។

១.៣.២. ជនមានវិបត្តិបញ្ញាស្មារតី

ជនមានវិបត្តិបញ្ញាស្មារតី គឺជាបុគ្គលដែលមានសតិបញ្ញាមិនគ្រប់គ្រាន់មិនអាចបង្ហាញឆន្ទៈរបស់ខ្លួន មិនអាចយល់ដឹងអំពីសកម្មភាពរបស់ខ្លួន។ កាលបើជននោះបានប្រព្រឹត្តអំពើដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃ ជននេះមិនត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់ខ្លួនឡើយ។

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** មានកូនប្រុសម្នាក់ដែលមានបញ្ហាផ្នែកស្មារតីតាំងពីកំណើត ហើយលោក **ក** ក៏បានយកកូនប្រុសនោះទៅព្យាបាលនៅមន្ទីរពេទ្យមួយកន្លែង ហើយលោកគ្រូពេទ្យបានបញ្ជាក់ថាជម្ងឺនេះមិនអាចព្យាបាលបានទេ។ ថ្ងៃមួយកូនរបស់លោក **ក** បានយកដុំថ្មគប់អ្នកជិតខាងបណ្តាលឱ្យបែកក្បាល។ ក្នុងអង្គហេតុនេះ ដោយសារកូនប្រុសលោក **ក** មានវិបត្តិផ្នែកស្មារតីនោះ កូនប្រុសរបស់លោក **ក** មិនត្រូវទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់ខ្លួនទេ។

១.៣.៣. នីតិជន

នីតិជន សំដៅដល់ជនទាំងឡាយណាដែលមានអាយុចាប់ពី ១៨ឆ្នាំឡើងទៅ។ នីតិជន ជាបុគ្គលដែលមានអាយុគ្រប់តាមច្បាប់កំណត់ ហើយមានសមត្ថភាពឯករាជ្យខាងអំពើ។ [19] នៅក្នុងន័យនេះយើងអាចនិយាយបានថា ជាជនដែលមានបញ្ញាស្មារតីនៅក្នុងការយល់ដឹង និងអាចពិចារណានូវទង្វើសកម្មភាពរបស់ខ្លួនត្រឹមត្រូវ ឬមិនត្រឹមត្រូវ។ ហើយបុគ្គលទាំងនេះត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់ខ្លួនដែលធ្វើឱ្យការខូចខាតដល់អ្នកដទៃ។

ឧទាហរណ៍៖ កញ្ញា **ខ** (អាយុ ១៩ឆ្នាំ) បានធ្វើបាត់ម៉ូតូដែលបានខ្ចីពីមិត្តភក្តិរបស់គាត់។ ដូចនេះហើយ កញ្ញា **ខ** ត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសងសំណងការខូចខាតទៅឱ្យមិត្តរបស់គាត់។

១.៤. មូលហេតុនៃការរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ

ជាគោលការណ៍នៅពេលដែលមានបុគ្គលណាម្នាក់បានប្រព្រឹត្តអំពើបំពានសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍របស់អ្នកដទៃ បុគ្គលនោះត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើរបស់ខ្លួនដែលបានប្រព្រឹត្ត។ នៅពេលដែលមានមូលដ្ឋានសំអាងពិសេសដោយផ្អែកលើចរិត និងផលប្រយោជន៍ដែលត្រូវទទួលរងនូវអំពើបំពានរួមទាំងផលប្រយោជន៍ដែលត្រូវ

[19] សន្ធានុក្រមផ្នែករដ្ឋប្បវេណី,ទំព័រ ១០។

បានការពារ នោះបុគ្គលដែលបានធ្វើសកម្មភាពអាចរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ ទោះបីជាពិនិត្យនៅលើរូបភាពនៃអំពើនោះជាការបំពានដោយខុសច្បាប់លើសិទ្ធិ និងផលប្រយោជន៍របស់ជនដទៃក៏ដោយ ។

១.៤.១. ការការពារខ្លួនធម្មានុរូប

ការការពារធម្មានុរូប សំដៅលើអំពើរំលោភដែលពុំអាចជៀសវាងបានដើម្បីការពាររូបរាងកាយ ឬទ្រព្យសម្បត្តិ ឬអ្នកដទៃចំពោះអំពើបំពានមិនត្រឹមត្រូវ ហើយដែលស្ថិតនៅក្នុងករណីដែលអំពើបំពាន និងអំពើរំលោភស្ថិតនៅជិតគ្នាមានតុល្យភាពរវាងវិធីការពារ និងកម្រិតនៃអំពើបំពាននោះ។[20] អំពើការពារធម្មានុរូប មិនមែនជាអំពើបំពានដែលខុសច្បាប់ឡើយ ដោយបុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើរំលោភបំពានពុំអាចជៀសវាងបានដើម្បីការពារផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួន ឬអ្នកដទៃ។ អាចចាត់ទុកជាការការពារធម្មានុរូបត្រូវស្របតាមលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម៖

- មានអំពើបំពានមិនត្រឹមត្រូវ (របស់អ្នកប្រព្រឹត្ត)
- អំពើរំលោភបំពានកើតមានឡើងដែលពុំអាចជៀសបានដើម្បីការពាររូបរាងកាយ ឬទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ឬអ្នកដទៃ
- ពេលវេលានៃអំពើបំពាន និងអំពើរំលោភស្ថិតជិតគ្នា
- តុល្យភាពរវាងវិធីការពារ និងកម្រិតគ្រោះថ្នាក់នោះ។

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** និង អ្នកស្រី **ខ** ត្រូវជាប្តីប្រពន្ធនឹងគ្នាបានទាស់ទែងពាក្យសម្តីគ្នារហូតឈានដល់ការប្រើអំពើហិង្សា។ លោក **ក** យកកាំបិតបម្រុងចាក់អ្នកស្រី **ខ** ឱ្យស្លាប់ដោយឃើញសកម្មភាពបែបនេះអ្នកស្រី **ខ** បានយកដំបងដែលនៅក្បែរគាត់ វាយប្រហារតបចំពោះអំពើបំពានរបស់លោក **ក** ដើម្បីការពារខ្លួន។ ក្នុងករណីនេះ អ្នកស្រី **ខ** មិនត្រូវបានទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលនោះទេ ដោយមូលហេតុថាសកម្មភាពបំពាននេះ គឺដើម្បីការពារខ្លួនពីអំពើបំពានពីសំណាក់លោក **ក** តែប៉ុណ្ណោះ។

១.៤.២. ស្ថានភាពចាំបាច់

អំពើដោយសារស្ថានភាពចាំបាច់ គឺសំដៅលើអំពើដែលពុំអាចជៀសវាងបានដើម្បីការពាររូបរាងកាយ ឬទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ឬអ្នកដទៃចំពោះគ្រោះថ្នាក់បច្ចុប្បន្ន ឬអាសន្ន ហើយដែលស្ថិតក្នុងករណីមានតុល្យភាព

[20] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៥។

រវាងវិធីការពារ និងកម្រិតគ្រោះថ្នាក់នេះ ។[21] ស្ថានភាពចាំបាច់ ជាលក្ខខណ្ឌមួយដែលនាំឱ្យមិនទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូល។ ដើម្បីរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវស្ថានភាពចាំបាច់ត្រូវមានលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម៖

- អំពើរំលោភដែលពុំអាចជៀសបាន ដើម្បីការពាររូបរាងកាយ ឬទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ឬអ្នកដទៃ
- ចំពោះគ្រោះថ្នាក់បច្ចុប្បន្ន ឬអច្ចាសន្ន
- ស្ថិតក្នុងករណីមានតុល្យភាពរវាងវិធីការពារ និងកម្រិតគ្រោះថ្នាក់។

ការខូចខាតដែលកើតមានឡើងដោយស្ថានភាពចាំបាច់អ្នកដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើការពារ ពុំត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើដែលបានប្រព្រឹត្តនោះឡើយ ក្នុងករណីនេះបុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើផ្ទុយច្បាប់ដែលជាមូលហេតុនៃអំពើនោះជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ។

ឧទាហរណ៍៖ ដើម្បីកុំឱ្យរថយន្តដឹកទំនិញបើកបុកក្មេងដែលកំពុងឆ្លងថ្នល់ កញ្ញា **ក** បានរត់ទៅទាញក្មេងនោះបណ្តាលឱ្យដួលធ្វើឱ្យក្មេងរបួសដៃបន្តិច ដូចនេះ កញ្ញា **ខ** មិនទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើនេះទេ។

១.៤.៣. ការយល់ព្រម ឬការទទួលយកគ្រោះថ្នាក់ពីជនរងគ្រោះ

ជាគោលការណ៍ ការយល់ព្រម និងការទទួលយកនូវគ្រោះថ្នាក់របស់ជនរងគ្រោះធ្វើឱ្យការបំពានសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍មានលក្ខណៈស្របច្បាប់ដោយហេតុថា មនុស្សមានសិទ្ធិចាត់ចែងនូវផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនដោយសេរី រាប់បញ្ចូលទាំងការធ្វើឱ្យអន្តរាយផងដែរ ។ ក៏ប៉ុន្តែការយល់ព្រម និងទទួលយកខាងលើនេះទាល់តែជនរងគ្រោះ អាចចាត់ចែងនូវសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍របស់ខ្លួនដោយមានសមត្ថភាពក្នុងការបង្ហាញឆន្ទៈ ។ ការយល់ព្រមចាត់ចែងនូវសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍របស់ជនរងគ្រោះមិនត្រូវផ្ទុយនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងទំនៀមទំលាប់ល្អរបស់សង្គម ។[22]

ឧទាហរណ៍៖ ការវះកាត់ដើម្បីព្យាបាលអ្នកជំងឺ។

ប៉ុន្តែករណីដែលការយល់ព្រមមិនត្រូវបានសង្គមទទួលស្គាល់ថា សមហេតុផល មិនអាចរួចផុតពីភាពផ្ទុយច្បាប់ឡើយ ។ [23]

---

[21] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៥។

[22] សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, (ភ្នំពេញ៖សាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល,២០១២) ភាគ ៤,ទំព័រ ២៦។

[23] ក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៦ វាក្យខណ្ឌទី១។

ជំពូកទី២
ការទទួលខុសត្រូវចំពោះ
អំពើរបស់អ្នកដទៃ

ជំពូកទី២

ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់អ្នកដទៃ

អំពើអនីត្យានុកូល គឺជាអំពើផ្ទុយនឹងច្បាប់ដែលប្រព្រឹត្តដោយបុគ្គលម្នាក់ ឬមួយក្រុម ហើយធ្វើប៉ះពាល់ដល់សិទ្ធិសេរីភាព សេចក្តីថ្លៃថ្នូរ បូរណភាពរូបរាងកាយ ឬខូចខាតប្រយោជន៍អ្នកដទៃ។ អំពើអនីត្យានុកូលបែងចែកចេញបី គឺ ការទទួលខុសត្រូវចំពោះទង្វើរបស់ខ្លួនឯង ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើសត្វ និងវត្ថុ ការទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់អ្នកដទៃ។ ចំពោះការទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់អ្នកដទៃ គឺជាការទទួលខុសត្រូវចំពោះការខូចខាតដែលបង្កឡើងដោយអ្នកដទៃដោយអ្នកប្រព្រឹត្តមានទំនាក់ទងគតិយុត្ត ហើយបុគ្គលម្នាក់ទៀតនៅជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ។

ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់អ្នកដទៃមានដូចជា ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យ ការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជក ការទទួលខុសត្រូវរបស់នីតិបុគ្គល និងការទទួលខុសត្រូវលើអំពើអនីត្យានុកូលរបស់មន្ត្រីរាជការ។

២.១. ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យ

អសមត្ថជន ជាជនដែលស្ថិតក្នុងស្ថានភាពដែលមិនអាចយល់ដឹង នឹងវិនិច្ឆ័យបានអំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់ខ្លួន នៅពេលដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្តអំពើបំពានដែលប៉ះពាល់ដល់អ្នកដទៃ។ បុគ្គលទាំងនេះមិនតម្រូវឱ្យទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់ខ្លួនទេ ចំពោះសំណងខូចខាតគឺបុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចក្នុងការត្រួតពិនិត្យត្រូវសងការខូចខាតរបស់អ្នកដទៃ ដែលកើតឡើងដោយអំពើបំពានរបស់បុគ្គលនៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់ខ្លួន។

២.១.១. អនីតិជនអាយុក្រោម ១៤ឆ្នាំ

អនីតិជនដែលមានអាយុក្រោម១៤ឆ្នាំ មិនត្រូវទទួលខុសចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលទេ។ នៅពេលជនទាំងនោះបានប្រព្រឹត្តអំពើបំពានសិទ្ធិ ឬប្រយោជន៍អ្នកដទៃ ជននោះមិនត្រូវឱ្យទទួលខុសត្រូវការខូចខាតដែលគាត់បានបង្កឡើងឡើយ។

ការសងសំណងការខូចខាត គឺជាបុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ច ដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ក្នុងការត្រួតពិនិត្យអនីតិជនក្រោមអាយុ ១៤ឆ្នាំមានករណីយកិច្ចត្រូវសងការខូចខាតរបស់អ្នកដទៃដែលកើតឡើង

ដោយសារអំពើបំពានរបស់បុគ្គលនៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យខ្លួននេះ។ [24] ទោះបីជាអនីតិជនបានប្រព្រឹត្តអំពើបំពានដោយចេតនាក្តី ឬអចេតនាក្តី ការទទួលខុសត្រូវចំពោះព្យសនកម្មដែលបានបង្កដោយអំពើនោះជាកាតព្វកិច្ចរបស់បុគ្គលមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យ។ បុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចក្នុងការត្រួតពិនិត្យអាចជាឪពុកម្តាយ ឬអាណាព្យាបាលរបស់អនីតិជនក្រោម ១៤ឆ្នាំនោះ។

ដូច្នេះហើយ ទោះបីជាឪពុកម្តាយ ឬអាណាព្យាបាលមិនមានកំហុសចំពោះអំពើបំពានក៏ដោយ តែត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវទង្វើនេះ ដែលកើតមកពីបុគ្គលដែលស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់ខ្លួន។ ដើម្បីឱ្យអ្នកមានករណីយកកិច្ចត្រួតពិនិត្យទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូល លុះត្រាតែ៖

- អនីតិជនក្រោមអាយុ ១៤ឆ្នាំ បានប្រព្រឹត្តកំហុសអចេតនា ឬចេតនា
- ព្យសនកម្មដែលកើតមានឡើងជាអំពើរបស់អនីតិជន
- អនីតិជនត្រូវអាយុក្រោមអាយុ១៤ឆ្នាំ ដាច់ខាត
- អនីតិជន ត្រូវនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់អ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យ។

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** និង អ្នកស្រី **ខ** មានកូនស្រីម្នាក់អាយុ ៧ឆ្នាំ។ ថ្ងៃមួយកូនស្រីរបស់គាត់បានលេងបរិវេណផ្ទះរបស់គាត់ ហើយយកដុំថ្មគប់ទៅលើដើមស្វាយក្បែរផ្ទះ តែបែរជាត្រូវកញ្ចក់បង្អួចផ្ទះរបស់អ្នកជិតខាងបណ្តាលឱ្យបង្អួចនោះបែក។

ក្នុងករណីនេះយើងសង្កេតឃើញថា មានការខូចខាតកើតឡើង (បែកកញ្ចក់បង្អួច) ដែលបង្កឡើងដោយអំពើរបស់កូនស្រីលោក **ក** និង អ្នកស្រី **ខ** មានអាយុ ៧ឆ្នាំ។ ដូចនេះហើយកូនស្រី លោក **ក** និង អ្នកស្រី **ខ** មិនទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលនោះទេ ដោយតែនាងជាអនីតិជនក្រោមអាយុ ១៤ឆ្នាំ។ ដូចនេះហើយ ការទទួលខុសត្រូវលើព្យសនកម្មនេះ ករណីយកិច្ចរបស់លោក **ក** និងអ្នកស្រី **ខ** ដែលត្រូវជួសជុលសំណងការខូចខាតដល់អ្នកជិតខាងរបស់គាត់។

២.១.២. អនីតិជនចាប់ពីអាយុ ១៤ឆ្នាំ ដល់ក្រោម ១៨ឆ្នាំ

យោងតាមមាត្រា ៧៤៦ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីបានចែងថា បុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ក្នុងការត្រួតពិនិត្យអនីតិជនអាយុចាប់ពី ១៤ (ដប់បួន)ឆ្នាំ ឡើងទៅត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីភាពជាមួយអនីតិជន ចំពោះការខូចខាតរបស់អ្នកដទៃដែលកើតឡើងដោយអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អនីតិជននោះ មានន័យថានៅពេលដែលមានអំពើអនីត្យានុកូលកើតឡើងដែលបង្កដោយអនីតិជនដែលមាន

[24] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៦។

អាយុចាប់ពី១៤ឆ្នាំ ដល់ក្រោម១៨ឆ្នាំ អនីតិជនត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីភាពជាមួយអ្នកដែលមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យអាចជា ឪពុកម្តាយ ឬអាណាព្យាបាលសម្រាប់អនីតិជននោះ។

ដើម្បីឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យ ជនរងគ្រោះត្រូវបង្ហាញអំពីភស្តុតាង៖

- **ការខូចខាត៖** ព្យសនកម្មត្រូវបានបង្កឡើងអំពើរបស់អនីតិជន។
- **ទំនាក់ទំនងហេតុ និងផល៖** ទំនាក់ទំនងហេតុផលរវាងអំពើរបស់អនីតិជន និងការខូចខាតកើតមានឡើងដោយសារអំពើរបស់អនីតិជន។
- **កំហុសរបស់អនីតិជន៖** អនីតិជនបានប្រព្រឹត្តអំពើដោយកំហុសចេតនា ឬអចេតនា។
- អនីតិជនត្រូវមានអាយុស្ថិតក្រោម១៨ឆ្នាំដាច់ខាត
- អនីតិជនត្រូវស្ថិតការអប់រំថែរក្សាដោយអ្នកដែលមានករណីកិច្ចត្រួតពិនិត្យ (ឪពុកម្តាយ ឬអាណាព្យាបាល)។[25]

ឧទាហរណ៍៖ លោក **គ** និង លោកស្រី **ឃ** មានកូនប្រុសម្នាក់ឈ្មោះ **ង** អាយុ១៧ ឆ្នាំ។ ដោយសារជីវភាពខ្វះខាត កូនប្រុសរបស់គាត់ត្រូវផ្អាកពីការសិក្សា ហើយបានទៅធ្វើការជាបុគ្គលិកនៅហាងកាហ្វេមួយកន្លែង។ នៅពេលធ្វើដំណើរត្រឡប់មកពីធ្វើការវិញ **ង** បានជួបជុំជាមួយមិត្តភក្តិរបស់គេ ហើយក៏បានទាស់សម្តីគ្នាជាមួយមិត្តភក្តិ រហូតឈានទៅដល់វាយតប់គ្នាកើតឡើង។ **ង** បានវាយមិត្តភក្តិរបស់ខ្លួនឱ្យរងរបួសបាក់ដៃម្ខាង។

ក្នុងករណីនេះ លោក **គ** អ្នកស្រី **ឃ** និង **ង** ត្រូវទទួលខុសត្រូវរួមគ្នាដើម្បីសងការខូចខាតទៅឱ្យជនរងគ្រោះ។ ទោះបីជា លោក **គ** និង អ្នកស្រី **ឃ** គ្មានកំហុសក្នុងអំពើនៃក្តី តែត្រូវទទួលខុសត្រូវផងដែរ ដោយសារបុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តកំហុសជាកូនរបស់គាត់ ហើយ **ង** បានរស់នៅជាមួយគាត់ និងស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់គាត់។

បើសិនជាអនីតិជននោះគ្មានលទ្ធភាពក្នុងការសងសំណងខូចខាតដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្តដោយហេតុថា អនីតិជននោះអាចស្ថិតក្នុងវ័យសិក្សាមិនទាន់អាចរកប្រាក់ចំណូលខ្លួនឯងបាន នោះឪពុកម្តាយ ឬអាណាព្យាបាល អ្នកដែលមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យដែលច្បាប់បានកំណត់ត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើអំពើអនីត្យានុកូលដែលបង្កឡើងដោយអនីតិជននោះទាំងស្រុង។

[25] សាស្ត្រាចារ្យ ញឹក វុធ្ធី, នីតិកាតព្វកិច្ចក្រៅកិច្ចសន្យា,ទំព័រ ៣២។

ដើម្បីឱ្យរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ ឪពុកម្តាយអាចបង្ហាញភស្តុតាងថា៖

- គាត់មិនបានប្រព្រឹត្តកំហុសខាងការថែទាំ ឃ្លាំមើល ឬខាងអប់រំទេ
- ឬមួយគាត់មិនបានរស់នៅជាមួយកូនគាត់ទេ ហេតុនេះគាត់មិនមានលទ្ធភាពឃ្លាំមើលដល់ការអប់រំ ឬដល់ការថែទាំកូនគាត់ពេលមានហេតុបង្កការខូចខាតដល់អ្នកដទៃ។[26]

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** មានកូនប្រុសម្នាក់ឈ្មោះ **ច** អាយុ ១៥ ឆ្នាំ ដោយកូនរបស់កូននៅសិក្សា មិនទាន់អាចរកប្រាក់ចំណូលឱ្យខ្លួនឯងបាននោះទេ។ ថ្ងៃមួយ **ច** បានខ្ចីកង់របស់មិត្តភក្តិយកមកជិះលេងធ្វើឱ្យបាត់។ ដូចនេះហើយ នៅក្នុងករណីនេះ ដោយសារតែ **ច** កំពុងនៅសិក្សា ហើយមិនទាន់រកប្រាក់ចំណូល មិនអាចមានលទ្ធភាពសងការខូចខាតទៅឱ្យមិត្តរបស់ខ្លួនទេ។ ដូចនេះ លោក **ក** ដែលជាឪពុករបស់ **ច** មានត្រូវទទួលខុសត្រូវសងការខូចខាចទៅឱ្យជនរងគ្រោះ។

២.១.៣. ជនមានវិបត្តិផ្នែកស្មារតី

ជនមានវិបត្តិផ្នែកបញ្ញាស្មារតី គឺជាជនដែលមិនអាចយល់ដឹង និងវិនិច្ឆ័យបានអំពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់ខ្លួន។ បុគ្គលដែលមានវិបត្តិផ្នែកបញ្ញាស្មារតីមិនត្រូវបានទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលឡើយដោយហេតុថា បុគ្គលមិនអាចពិចារណាអំពីអំពើរបស់ខ្លួនត្រឹមត្រូវ ឬមិនត្រឹមត្រូវ។ ហើយបុគ្គលដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ ក្នុងការត្រួតពិនិត្យបុគ្គលដែលមានវិបត្តិផ្នែកបញ្ញាស្មារតីមានករណីយកិច្ចត្រូវសងការខូចខាតនោះ។

ជនរងគ្រោះអាចទាមទារសំណងពីអ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យបាន ក្នុងលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម៖

- ព្យសនកម្មកើតមានឡើងដោយជនមានវិបត្តិផ្នែកស្មារតី
- ជនមានវិបត្តិផ្នែកស្មារតីបានប្រព្រឹត្តកំហុសចេតនា ឬអចេតនា
- ទំនាក់ទំនងហេតុផលរវាងអំពើរបស់ជនមានវិបត្តិផ្នែកស្មារតី និងព្យសនកម្មកើតមានឡើងដោយសារអំពើរបស់ជននោះ។
- ជនដែលមានវិបត្តិផ្នែកស្មារតីត្រូវស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រង និងមើលថែរក្សាដោយបុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យ។

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** និងអ្នកស្រី **ខ** មានកូនម្នាក់ដែលមានវិបត្តិផ្នែកស្មារតីតាំងពីកំណើត។ ថ្ងៃមួយកូនរបស់គាត់បានទៅវាយអ្នកដំណើរដើរថ្មើរជើងនៅតាមផ្លូវបណ្តាលឱ្យរបួសក្បាល ។

[26] សាស្ត្រាចារ្យ ញឹក វុធ្ធី, នីតិកាតព្វកិច្ចក្រៅកិច្ចសន្យា,ទំព័រ ៣៣។

ក្នុងករណីនេះ យើងសង្កេតឃើញថា មានព្យសនកម្ម(បែកក្បាល) កើតឡើងដែលបង្កឡើងដោយកូនរបស់លោក **ក** និងអ្នកស្រី **ខ** ដែលមានវិបត្តិផ្នែកស្មារតី។ កូនរបស់គាត់មិនត្រូវបានទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់ខ្លួនទេ ដោយហេតុថាកូនរបស់គាត់មិនអាចយល់ដឹងអំពើរបស់ខ្លួនប្រព្រឹត្តត្រឹមត្រូវ ឬមិនត្រឹមត្រូវ។ ដូចនេះហើយលោក **ក** និងអ្នកស្រី **ខ** ត្រូវទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់កូនគាត់ ដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងមើលថែរក្សារបស់ពួកគាត់។

២.២. ការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជក

និយោជក សំដៅដល់រូបវន្តបុគ្គល ឬនីតិបុគ្គលសាធារណៈ ឬឯកជនដែលដឹកនាំ គ្រប់គ្រង និងប្រើកម្មករនិយោជិតម្នាក់ ឬច្រើននាក់ ទោះជាមិនជាប់លាប់ក្តី ដោយមានផ្តល់ប្រាក់កម្រៃជាទៀងទាត់។[27] រីឯនិយោជិត គឺជនដែលបានចុះកិច្ចសន្យាជួយធ្វើការបុគ្គលណាម្នាក់ដោយយកកម្រៃ។[28] នៅពេលដែលនិយោជកប្រើឱ្យនិយោជិតអនុវត្តកាតព្វកិច្ចមួយ ហើយនិយោជិតបានប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន ឬមានគ្រោះថ្នាក់ការងារកើតឡើង និយោជកត្រូវទទួលខុសត្រូវនៅអំពើនោះ។

យោងទៅតាមច្បាប់ស្តីពីការងារនៅក្នុងមាត្រា ២៤៨ បានចែងយ៉ាងច្បាស់អំពីអត្ថន័យគ្រោះថ្នាក់ការងារថា៖

- ត្រូវចាត់ទុកជាគ្រោះថ្នាក់ការងារ គ្រោះថ្នាក់ដែលកើតឡើងដោយធ្វើការ ឬក្នុងពេលធ្វើការទោះដោយហេតុយ៉ាងណាក៏ដោយ ហើយទោះមានកំហុសមកពីកម្មករនិយោជិត ឬគ្មានក៏ដោយគឺគ្រោះថ្នាក់ដែលធ្លាក់លើរូបកាយកម្មករនិយោជិត ក្នុងពេលធ្វើការឱ្យនិយោជក ឬនាយកសហគ្រាស ឬថ្នាក់លើសិស្សវិជ្ជាជីវៈមានឈ្នួលក្តី ឥតឈ្នួលក្តី កាន់មុខងារជាអ្វីនៅទីកន្លែងណាក៏ដោយ ។
- ម្យ៉ាងទៀតត្រូវចាត់ទុកជាគ្រោះថ្នាក់ការងារដែរ ចំពោះគ្រោះថ្នាក់ណាដែលធ្លាក់លើកម្មករនិយោជិតក្នុងពេលដែលសាមីខ្លួនធ្វើដំណើរពីលំនៅដ្ឋានខ្លួនត្រង់ឆ្ពោះទៅទីកន្លែងធ្វើការ ឬវិលមកវិញដោយគ្មានឈប់ ឬដោយគ្មានវាងទៅកន្លែងផ្សេងជាប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ឬក្រៅពីការងារដែលគេតម្រូវឱ្យទៅ។ ជំងឺបណ្តាលមកពីវិជ្ជាជីវៈទាំងអស់ដូចមានបញ្ជាក់ក្នុងច្បាប់ត្រូវចាត់ទុកជាគ្រោះថ្នាក់ការងារហើយទទួលការជួសជុលដូចគ្នាដែរ ។

សរុបមកគ្រោះថ្នាក់ការងារ សំដៅដល់គ្រោះថ្នាក់ដែលកើតឡើងដោយចៃដន្យ និងភ្លាមៗក្នុងពេលធ្វើការងារដោយធ្វើការងារ ឬនៅកន្លែងធ្វើការងារដោយមូលហេតុទាក់ទងនឹងកំហុសជនរងគ្រោះ ឬគ្មាន

[27] វចនានុក្រមតម្រាច្បាប់

[28] ច្បាប់ស្តីពីការងារឆ្នាំ ១៩៩៧, មាត្រា៣។

កំហុសក៏ដោយដែលបណ្តាលឱ្យជនរងគ្រោះទទួលរងរបួសស្នាមជាយថាហេតុ។ គ្រោះថ្នាក់ពេលធ្វើដំណើរ សំដៅដល់គ្រោះថ្នាក់កើតឡើងពេលធ្វើដំណើរនៅលើកំណាត់ផ្លូវត្រង់រវាងលំនៅឋាន និងកន្លែងធ្វើការងារ ក្នុងចិរវេលាសមស្រប។

ដូច្នេះហើយនៅពេលមានគ្រោះថ្នាក់ការងារកើតឡើងលើនិយោជិតក្នុងកំឡុងពេលបំពេញការងារ ឱ្យនិយោជក នោះនិយោជកត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវការខូចខាតដែលកើតឡើងដោយអំពើរបស់និយោជិត។

២.២.១. លក្ខខណ្ឌក្នុងការទទួលខុសត្រូវ

និយោជក ត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើបំពានសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍របស់អ្នកដទៃគ្រោះថ្នាក់ការងារនៅកំឡុងពេលដែលនិយោជិតអនុវត្តកិច្ចការតាមបញ្ជារបស់និយោជក។ និយោជកត្រូវទទួលខុសត្រូវលើគ្រោះថ្នាក់ការងារទាំងអស់ ដោយការទទួលខុសត្រូវនៅត្រូវអនុវត្តលើ៖

- អ្នកគ្រប់គ្រងគ្រឹះស្ថានព្យាបាលឯកជន ចំពោះតែបុគ្គលិកដែលអ្នកគ្រប់គ្រងនេះប្រើ
- ជនដែលមានវិជ្ជាជីវៈសេរី ចំពោះតែគ្រោះថ្នាក់លើកម្មករនិយោជិតរបស់ជននោះ
- សហគ្រាសសិប្បកម្ម ចំពោះកម្មករនិយោជិតក្រៅពីប្រពន្ធ កូនរបស់សិប្បករ
- ម្ចាស់ផ្ទះ ចំពោះតែគ្រោះថ្នាក់លើអ្នកបម្រើក្នុងផ្ទះរបស់ខ្លួន
- សហគ្រាសកសិកម្ម ចំពោះគ្រោះថ្នាក់នៃកម្មករនិយោជិតក្នុងសហគ្រាសនោះ ។[29]

ក្រៅពីប្រភេទដូចមានចែងជាក់លាក់ក្នុងកថាខណ្ឌខាងដើមនេះជនណាដែលទទួលកម្មករនិយោជិតឱ្យប្រកបការណាមួយជាប្រាកដ និងម្តងម្កាលឱ្យខ្លួនត្រូវតែជួសជុលគ្រោះថ្នាក់ផ្សេងៗ ដែលកម្មករនិយោជិតត្រូវរងគ្រោះក្នុងឱកាសដែលបំពេញការងារនោះ ។

ដើម្បីឱ្យនិយោជកទទួលខុសត្រូវសងសំណងនៃការខូចខាតដែលកើតឡើងដោយសារអំពើ អនីត្យានុកូលរបស់និយោជិត ត្រូវបំពេញនូវលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម៖

- ការប្រើនិយោជិតដើម្បីអនុវត្តកិច្ចការណាមួយជាកំណត់ហើយអំពើអនីត្យានុកូលនោះកើតឡើងនៅក្នុងអំឡុងពេលដែលនិយោជិតអនុវត្តកិច្ចការរបស់ខ្លួន
- ព្យសនកម្មដែលកើតមានឡើងគឺជាអំពើរបស់និយោជិត
- និយោជិតប្រព្រឹត្តកំហុសដោយចេតនា ឬដោយអចេតនា។

[29] ច្បាប់ស្តីពីការងារឆ្នាំ ១៩៩៧, មាត្រា២៩៩។

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** បានធ្វើការជាអ្នកដឹកជញ្ជូនម្ហូបនៅហាងលក់ម្ហូបកម្មង់មួយកន្លែង។ កំឡុងពេលគាត់បានធ្វើដំណើរដឹកជញ្ជូនម្ហូបដែលអតិថិជនបានកម្មង់ ពីកន្លែងហាងលក់ម្ហូបទៅផ្ទះរបស់អតិថិជន។ នៅពេលធ្វើដំណើរតាមផ្លូវគាត់បានជួបឧបទ្ទវហេតុគ្រោះថ្នាក់ចរាចរណ៍ដោយសារធ្វេសប្រហែសក្នុងការបើកបរ បណ្តាលឱ្យបុកជាមួយម៉ូតូអ្នករួមដំណើរតាមដងផ្លូវ ធ្វើឱ្យម៉ូតូជនរងគ្រោះមានការខូចខាតជាខ្លាំង។

ក្នុងករណីបានបង្ហាញឱ្យឃើញពីលក្ខខណ្ឌដែលនាំឱ្យនិយោជកដែលម្ចាស់ហាងម្ហូបកម្មង់ដូចខាងក្រោម៖

- ម្ចាស់ហាងបានប្រើឱ្យលោក **ក** ដឹកជញ្ជូនម្ហូបឱ្យអតិថិជនហើយអំពើអនីត្យានុកូលកើតមានឡើងពេលលោក **ក** បានបំពេញការងាររបស់ខ្លួន
- ព្យសនកម្ម(ខូចខាតម៉ូតូ) គឺជាអំពើរបស់លោក **ក**
- លោក **ក** បានប្រព្រឹត្តកំហុសដោយអចេតនា។

២.២.២. ការទទួលខុសត្រូវ

យោងតាមមាត្រា៧៤៧ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧ ចែងអំពីការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជកដូចខាងក្រោម៖

១. បុគ្គលដែលប្រើនិយោជិតដើម្បីអនុវត្តកិច្ចការ ត្រូវទទួលខុសត្រូវការសងការខូចខាតដែលនិយោជិតបានបង្កដល់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ដោយកំហុសចេតនា ឬដោយកំហុសអចេតនា នៅក្នុងការអនុវត្តកិច្ចការនោះ។

២. បុគ្គលដែលស្ថិតក្នុងឋានៈត្រូវត្រួតពិនិត្យនិយោជិតជំនួសនិយោជក ត្រូវទទួលខុសត្រូវដូចគ្នានឹងនិយោជកដែរ។ ប៉ុន្តែបញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយចំពោះ ករណីដែលបុគ្គលនោះបានត្រួតពិនិត្យដោយត្រឹមត្រូវ។

៣. និយោជក ឬអ្នកត្រួតពិនិត្យជំនួសអាចទាមទារសំណងពីនិយោជិតបានដោយយោងទៅតាមកម្រិតនៃកំហុសរបស់និយោជិតនោះ។

មានន័យថា **និយោជក** ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាត ប៉ុន្តែនិយោជកអាចទាមទារសំណងពីនិយោជិតបានដោយយោងទៅតាមកម្រិតនៃកំហុសរបស់និយោជិតនោះ។ អ្នកត្រួតពិនិត្យជំនួសត្រូវទទួលខុសត្រូវដូចគ្នានឹងនិយោជកដែរ។ ប៉ុន្តែអ្នកត្រួតពិនិត្យអាចរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ បើអាចបង្ហាញថាបាន

ត្រួតពិនិត្យដោយត្រឹមត្រូវ។ អ្នកត្រួតពិនិត្យជំនួសអាចទាមទារសំណងពីនិយោជិតបានដោយយោងទៅតាមកម្រិតនៃកំហុសរបស់និយោជិតនោះ។[30]

ឧទាហរណ៍៖ ម្ចាស់ហាងកាហ្វេឈ្មោះ **ក** បានប្រើឱ្យនិយោជិតទៅយកទំនិញ(កាហ្វេ) ពីខេត្តមណ្ឌលគិរី។ នៅកំឡុងបើរថយន្តធ្វើដំណើរទៅខេត្តមណ្ឌលគិរី និយោជិតនោះបានជួបគ្រោះថ្នាក់ចរាចរប៉ះជាមួយម៉ូតូបុរសម្នាក់ដែលធ្វើដំណើរនៅតាមដងផ្លូវ។

នៅក្នុងអង្គហេតុនេះ និយោជកត្រូវទទួលអំពើអនីត្យានុកូលរបស់និយោជិតព្រោះ៖

- និយោជកប្រើឱ្យនិយោជិតបំពេញការងារដឹកជញ្ជូនទំនិញ
- និយោជិតបានប្រព្រឹត្តកំហុស
- ការខូចខាតកើតឡើងនៅពេលនិយោជិតអនុវត្តកិច្ចការដែលនិយោជកឱ្យបំពេញ។

២.២.៣. ការរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ

ជាគោលការណ៍នៅពេលនិយោជិតបានប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន ឬធ្វើឱ្យខូចខាតនូវផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃដោយកំហុសចេតនា ឬអចេតនានិយោជិតមិនត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើដែលខ្លួនប្រព្រឹត្តចំពោះអ្នកដទៃនោះទេ ហើយនិយោជកដែលជាអ្នកប្រើឱ្យនិយោជិតបំពេញការងារឱ្យខ្លួន ត្រូវទទួលខុសនូវអំពើអនីត្យានុកូលដែលនិយោជិតបានប្រព្រឹត្ត។

ប៉ុន្តែនិយោជកអាចក៏រួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ លុះត្រាតែក្នុងលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម៖

- កំហុសរបស់និយោជិតកើតឡើងមិនស្ថិតក្នុងកំឡុងពេលបំពេញការងារ។
- និយោជិតប្រព្រឹត្តកំហុសក្នុងម៉ោងការងារ តែក្នុងគោលដៅផ្សេងពីផលប្រយោជន៍របស់និយោជក
- កំហុសរបស់និយោជិត ជាកំហុសនៅក្រៅមុខងារទាំងស្រុង។
- និយោជក ឬអ្នកត្រួតពិនិត្យជំនួសបានធ្វើការត្រួតពិនិត្យត្រឹមត្រូវ។

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** ជាអ្នកបើករថយន្តឱ្យលោក **ខ** ។ លោក **ខ** បានឱ្យលោក **ក** ជូនទៅភោជនីយដ្ឋានមួយដើម្បីជួបជាមួយអតិថិជនរបស់គាត់។ ពេលទៅដល់ភោជនីយដ្ឋានលោក **ខ** បានឱ្យលោក **ក** ចាំគាត់នៅក្រៅភោជនីយដ្ឋាននៅកំឡុងពេលជួបជាមួយអតិថិជន។ ដោយសារមានការធុញថប់ក្នុងការរង់ចាំលោក **ខ** ត្រឡប់មកវិញ លោក **ក** បានបើករថយន្តចេញពីភោជនីយដ្ឋានដើម្បីលំហែអារម្មណ៍សិន។ តែដោយសារការធ្វេសប្រហែសនិយាយទូស័ព្ទក្នុងពេលបើកបរធ្វើឱ្យបើរថយន្តបុកទៅនឹងអ្នកថ្មើរជើងបណ្ដាលឱ្យបាក់ដៃស្ដាំ។

---

[30] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៧។

ក្នុងករណីនេះ ទោះបីជាការខូចខាតកើតក្នុងកំឡុងពេលបំពេញការងារក៏ដោយតែលោក **ក** បានប្រព្រឹត្ត អំពើផ្ទុយនឹងទិសដៅការងារដែលលោក **ខ** បានឱ្យបំពេញ។ ហើយកំហុសកើតឡើងដោយការធ្វេសប្រហែស និងក្រៅមុខងារទាំងស្រុង។ ដូចនេះ លោក **ខ** ដែលត្រូវជានិយោជករបស់លោក **ក** មិនត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវ អំពើរបស់និយោជិតរបស់ខ្លួន ដែលបានធ្វើឱ្យមានខូចខាតដល់អ្នកដទៃនោះទេ។

២.២.៤. ការទាមទារសំណងពីនិយោជិត

នៅពេលដែលនិយោជិតបានប្រព្រឹត្តកំហុសប៉ះពាល់ដល់ផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃ និយោជកត្រូវ ទទួលខុសត្រូវដោយគ្មានកំហុសរបស់និយោជកទៅលើនិយោជិតរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែនិយោជកក៏អាចទាមទារ សំណងពីនិយោជិតបានដែរ។[31] ដោយសារតែនិយោជិត គឺជាចារីផ្ទាល់និយោជក ឬអ្នកត្រួតពិនិត្យអាច ទាមទារសំណងពីនិយោជិតបាន ក្នុងករណីដែលនិយោជក ឬអ្នកត្រួតពិនិត្យបានសងសំណងទៅភាគី រងគ្រោះ។ ប៉ុន្តែនិយោជក ឬអ្នកត្រួតពិនិត្យមិនអាចទទួលបានមកវិញនូវប្រាក់ទាំងអស់នោះទេ ប៉ុន្តែអាច ទទួលបានដោយយោងទៅតាមកម្រិតនៃកំហុសជាក់ស្តែងរបស់និយោជិត។

ស្តីពីអំពើអនីត្យានុកូលដែលធ្វើឡើងដោយនិយោជិត (មនុស្សដែលនិយោជកបានប្រើដើម្បីប្រកប អាជីវកម្មរបស់ខ្លួន) សាមីខ្លួនដែលជានិយោជិតត្រូវទទួលខុសត្រូវ ហើយថែមពីលើនេះ និយោជក ឬអ្នកដែល ត្រួតពិនិត្យជំនួសនិយោជក (អ្នកតំណាងអ្នកត្រួតពិនិត្យ) ក៏ត្រូវទទួលខុសត្រូវជាមួយនឹងនិយោជិតនោះដែរ ដោយគ្មានពាក់ព័ន្ធនឹងកំហុសចេតនា ឬអចេតនារបស់និយោជិតទេ ។

ការឱ្យនិយោជកទទួលខុសត្រូវនេះ គឺដោយផ្អែកលើគំនិតថា ការបាត់បង់ក៏ស្ថិតនៅកន្លែងដែលផល ប្រយោជន៍ស្ថិតនៅ ។

ក្នុងករណីដែលអ្នកតំណាងអ្នកត្រួតពិនិត្យបានធ្វើការត្រួតពិនិត្យនិយោជិតបានត្រឹមត្រូវ អ្នកតំណាង នោះនឹងរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវនេះ ប៉ុន្តែនិយោជកខ្លួនឯងផ្ទាល់មិនអាចរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវនោះទេ។[32] និយោជកមិនអាចរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ ដោយការបង្ហាញថាខ្លួនមិនបានប្រព្រឹត្តនូវកំហុសណាមួយ ឬ គ្មានកំហុសក្នុងការគ្រប់គ្រងលើនិយោជិតរបស់ខ្លួនទេ។ និយោជកត្រូវទទួលខុសត្រូវសងការខូចខាតទៅជន រងគ្រោះជំនួសនិយោជិតហើយ និយោជកអាចទាមទារសំណងពីនិយោជិតវិញបាន។

[31] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៧ កថាខណ្ឌទី៣។

[32] សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, (ភ្នំពេញ៖សាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល,២០១២) ភាគ ៤,ទំព័រ ៤២។

២.៣. អំពើអនីត្យានុកូលរបស់នីតិបុគ្គល

នីតិបុគ្គល ជាអង្គភាពដែលមិនមែនជាមនុស្ស ឬជាអង្គការមួយដែលច្បាប់ឱ្យនិយមន័យយ៉ាងច្បាស់ ហើយចាត់ទុកថាជាបុគ្គលសំរាប់គោលបំណងនៃច្បាប់នោះតែប៉ុណ្ណោះ។[33] ផ្អែកតាមសទ្ទានុក្រមផ្អែករដ្ឋប្បវេណី ឆ្នាំ២០០៧ នីតិបុគ្គល ជាក្រុមមនុស្ស ឬមូលនិធិដែលមានបុគ្គលភាពគតិយុត្ត ហើយជាម្ចាស់នៃសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ច។ នីតិបុគ្គល ធ្វើសកម្មភាពផ្សេងៗតាមរយៈរូបវន្តបុគ្គលដែលជាអ្នកតំណាង ឬអភិបាល។ អភិបាលជាអ្នកតំណាងឱ្យនីតិបុគ្គល។[34]

អំពើអនីត្យានុកូលរបស់នីតិបុគ្គល គឺសំដៅដល់អំពើគឺជាអំពើបំពានសិទ្ធ ឬផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃដែលបង្កឡើងដោយអភិបាល ឬអ្នកតំណាង។ នៅពេលដែលអភិបាល ឬអ្នកតំណាងនៃនីតិបុគ្គលបានធ្វើអំពើខុសច្បាប់ នីតិបុគ្គលត្រូវតែទទួលខុសត្រូវទៅលើការខូចខាតដែលបានកើតឡើងពីអំពើរបស់អភិបាល ឬអ្នកតំណាង។[35]

២.៣.១. លក្ខខណ្ឌក្នុងការទទួលខុសត្រូវ

២.៣.១.១. នីតិបុគ្គល

ការទទួលខុសត្រូវរបស់នីតិបុគ្គលក្នុងការសងការខូចខាត ត្រូវស្របតាមលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម៖

- អភិបាល ឬអ្នកតំណាងអនុវត្តសិទ្ធិក្នុងនាមជានីតិបុគ្គល
- អភិបាល ឬអ្នកតំណាងបានបង្កការខូចខាតដល់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ ដោយកំហុសចេតនា ឬកំហុសអចេតនា
- អំពើបំពានកើតឡើងក្នុងពេលអនុវត្តភារកិច្ច។[36]

ឧទាហរណ៍៖ បុគ្គលិក **ក** ធ្វើការនៅក្នុងក្រុមហ៊ុន **ខ** (ក្រុមហ៊ុនដឹកជញ្ជូនអ្នកដំណើរ) បានបើកបររថយន្តដឹកអ្នកដំណើរពីខេត្តបន្ទាយមានជ័យទៅរាជធានីភ្នំពេញ។ បុគ្គលិក **ក** បានបើករថយន្តដោយស្ថានភាពងងុយគេង ធ្វើឱ្យបើកបុករថយន្ត គ បណ្ដាលឱ្យខូចខាតជាខ្លាំងក្នុងកំឡុងពេលបំពេញការងារឱ្យក្រុមហ៊ុន **ខ** ។

---

[33] វចនានុក្រមតម្រាច្បាប់

[34] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា៥៨។

[35] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៨។

[36] កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារជម្រុះលើកទី៣(សាលប្រជុំក្រសួងយុត្តិធម៌៖ ធ្នូ ២០១៥), ទំព័រ ១៦។

ក្នុងករណីខាងលើបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា **ក** គឺជាបុគ្គលិកដឹកជញ្ជូនអ្នកតំណាងឱ្យក្រុមហ៊ុន **ខ** (នីតិបុគ្គល) បានប្រព្រឹត្តនូវកំហុសបើកបររថយន្តដឹកអ្នកដំណើរក្នុងស្ថានភាពងងុយគេង ទៅបុករថយន្ត **គ** ធ្វើឱ្យមានការខូចខាតជាខ្លាំង។

ដូចនេះហើយ ការខូចខាតដែលបង្កឡើងដោយបុគ្គលិក **ក** ទៅលើជនរងគ្រោះ **គ** គឺក្រុមហ៊ុន **ខ** ដែលជានីតិបុគ្គលជាអ្នកទទួលខុសត្រូវចំពោះការខូចខាតដែលបុគ្គល **ក** បានប្រព្រឹត្ត។

២.៣.១.២. អ្នកតំណាង ឬអភិបាល

អភិបាល ឬអ្នកដំណាងសំដៅដល់អង្គភាពមួយដើម្បីអនុវត្តកិច្ចការរបស់នីតិបុគ្គល។[37] ហើយអភិបាល ឬអ្នកតំណាង គឺជាអ្នកធ្វើសកម្មភាពផ្សេងៗសម្រាប់បម្រើផលប្រយោជន៍ឱ្យនីតិបុគ្គល។ ជាគោលការណ៍ នៅពេលដែលអភិបាលបានប្រព្រឹត្តកំហុសអ្វីមួយដែលទៅលើអ្នកដទៃ នីតិបុគ្គលគឺជាអ្នកទទួលខុសត្រូវនូវអំពើនោះ។[38] ដើម្បីឱ្យអ្នកតំណាង ឬអភិបាលទទួលខុសត្រូវនូវអំពើអនីត្យានុកូលត្រូវស្របតាមលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោម៖

- ការខូចខាតកើតឡើងដោយអំពើរបស់អ្នកតំណាង ឬអភិបាល
- អ្នកតំណាង ឬអភិបាលបានប្រព្រឹត្តកំហុសចេតនា ឬអចេតនា
- ការខូចខាតកើតឡើងមិនមែនក្នុងកំឡុងពេលបំពេញការងារ
- កំហុសរបស់អ្នកតំណាង ឬអភិបាលមិនមានគោលដៅបម្រើផលប្រយោជន៍ដល់នីតិបុគ្គល។

ឧទាហរណ៍៖ លោក **ក** ជាអភិបាលនៅក្រុមហ៊ុនផលិតទឹកអប់មួយកន្លែង។ បន្ទាប់ពីបញ្ចប់ម៉ោងការងាររបស់គាត់ លោក **ក** បានទៅជួបជាមិត្តភក្តិរបស់គាត់នៅភោជនីយដ្ឋានមួយ។ នៅពេលទៅដល់ភោជនីយដ្ឋាន គាត់ត្រូវបើករថយន្តរបស់ទៅទុកនៅចំណតរថយន្ត។ នៅពេលនោះបានថយរថយន្តទៅប៉ះបុរសម្នាក់បណ្ដាលឱ្យរងរបួស។

ក្នុងអង្គហេតុខាងលើនេះ លោក **ក** ជាអភិបាលនៅក្នុងក្រុមហ៊ុនផលិតទឹកអប់។ លោក **ក** បានប្រព្រឹត្តនូវកំហុស ដោយថយរថយន្តទៅប៉ះបុរសម្នាក់បណ្ដាលឱ្យរងរបួស។ ក្រុមហ៊ុនផលិតទឹកអប់មិនត្រូវបានទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់លោក **ក** ទេ ដោយហេតុថា លោក **ក** ដែលជាអភិបាលបានប្រព្រឹត្តកំហុសមិនមែនក្នុងម៉ោងការងារ និងកំហុសដែលកើតនោះមិនមែនក្នុងគោលដៅផ្ដល់ប្រយោជន៍ឱ្យក្រុមហ៊ុន។

---

[37] សន្ធានុក្រមផ្នែករដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧។

[38] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៧ កថាខណ្ឌទី១។

២.៣.២. ការទទួលខុសត្រូវ

២.៣.២.១. ការទទួលខុសត្រូវរបស់នីតិបុគ្គល

នីតិបុគ្គលត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតដែលអភិបាល ឬអ្នកតំណាងឯទៀតបានបង្កដល់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ដោយកំហុសចេតនា ឬដោយកំហុសអចេតនាក្នុងការអនុវត្តភារកិច្ច។[39] កំហុសរបស់អ្នកតំណាង ឬអភិបាលជាហេតុនាំឱ្យនីតិបុគ្គលទទួលខុសត្រូវ ទោះបីជាកំហុសជាកំហុសចេតនាក្តី ឬជាកំហុសអចេនាក្តី។ កិច្ចការរបស់អភិបាល ឬអ្នកតំណាងសម្រាប់នីតិបុគ្គលសកម្មភាពរបស់អភិបាល ឬអ្នកតំណាងក្នុងពេលអនុវត្តកិច្ចការ គឺជាប្រយោជន៍របស់នីតិបុគ្គល។ នីតិបុគ្គលទទួលខុសត្រូវ ចំពោះការបំពានដែលកើតមានឡើងពេលអនុវត្តកិច្ចការ។ នីតិបុគ្គទទួលបានផលប្រយោជន៍ ពីសកម្មភាពរបស់អភិបាល ឬអ្នកតំណាងដែលនាំនីតិបុគ្គលត្រូវទទួលខុសត្រូវសងសំណងការខូចខាត។ ការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់នីតិបុគ្គលនេះដែរ បើយោងទៅតាមមាត្រា ៧៤៨ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ឃើញថាមានលក្ខណៈប្រហាក់ប្រហែលទៅនិងបញ្ញត្តិនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោកជកផងដែរ ព្រោះថាវាស្ថិតក្នុងស្ថានភាពមួយដូចគ្នាដែលកើតចេញពីបុគ្គលដែលធ្វើការនៅក្នុងរោងចក្រសហគ្រាស ឬក្រុមហ៊ុនណាមួយ។ ប៉ុន្តែវាមានភាពខុសគ្នាមួយចំនួនដូចជា៖

- ក្នុងករណីអំពើអនីត្យានុកូលរបស់នីតិបុគ្គល អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពានគឺត្រូវបានកម្រិតចំពោះសមាជិកនាយក ឬអ្នកតំណាងស្របច្បាប់របស់នីតិបុគ្គលនោះចំណែកក្នុងករណីនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជកគ្មានការកំណត់បែបនេះទេ តែជាការទទួលខុសត្រូវរបស់រូបវន្តបុគ្គលម្នាក់ដែលជានិយោជកចំពោះអំពើរបស់រូបវន្តបុគ្គលម្នាក់ទៀតដែលជានិយោជិត។
- នីតិបុគ្គលមិនអាចធ្វើការតវ៉ាដើម្បីរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ ដូចជាការតវ៉ានៅក្នុងករណីនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គលដែលត្រួតពិនិត្យជំនួសនិយោជកដោយអះអាងពីការគ្រប់គ្រងត្រឹមត្រូវបានឡើយ ។

ចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលដែលបានប្រព្រឹត្តដោយអ្នកតំណាងរបស់នីតិបុគ្គល គឺសាមីខ្លួនអ្នកតំណាងនោះជាអ្នកទទួលខុសត្រូវ ហើយក្រៅពីនេះនីតិបុគ្គលក៏ត្រូវទទួលខុសត្រូវផងដែរ។ ពាក់ព័ន្ធនឹងការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់នីតិបុគ្គលពុំមានបញ្ញត្តិលើកលែង ដូចការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជក

[39] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៨ កថាខណ្ឌទី១។

ពោលគឺមានភាពតឹងតែងជាងដោយហេតុថាទំនាក់ទំនងរវាងអ្នកតំណាងនិងនីតិបុគ្គល គឺមានភាពជិតស្និទ្ធណាស់។ លើសពីនេះទៅទៀតអំពើរបស់ស្ថាប័នតំណាង គឺជាអំពើរបស់នីតិបុគ្គលនោះតែម្តង។[40]

២.៣.២.២. ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកតំណាង ឬអភិបាល

ជាទូទៅ នៅពេលដែលមានអំពើអនីត្យានុកូលកើតឡើង បុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តកំហុសដែលបំពានសិទ្ធិ ឬផលប្រយោជន៍អ្នកដទៃត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវទង្វើដែលខ្លួនបានធ្វើ។ ក៏ដូចជា អភិបាល ឬអ្នកតំណាងផងដែរនៅពេលប្រព្រឹត្តនៅកំហុសទោះបីកំហុសនៅកើតឡើងដោយចេតនា ឬអចេតនា អ្នកតំណាង ឬអភិបាលត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើនោះ បើកំហុសដែលកើតឡើងនោះមិនមែនស្ថិតនៅក្នុងពេលបំពេញការងារ ឬកំហុសរបស់អ្នកតំណាង ឬអភិបាលមិនមានគោលដៅបម្រើផលប្រយោជន៍ដល់នីតិបុគ្គល។

ឧទាហរណ៍៖ លោក ខ ជាអភិបាលនៅក្រុមហ៊ុនផលិតរថយន្ត។ បន្ទាប់បំពេញការងាររបស់ខ្លួនរួចរាល់ លោក ខ បានបើករថយន្តត្រឡប់ទៅផ្ទះរបស់គាត់។ នៅពេលទៅដល់ផ្ទះរបស់គាត់ លោក ខ បានទាស់សម្តីជាមួយអ្នកជិតខាងរបស់គាត់ មូលហេតុមកពីការចតរថយន្តឆ្លងបរិវេណដី។ ដោយសារកំហឹងធ្វើឱ្យលោក ខ ជ្រុលដៃច្រានអ្នកជិតខាងឱ្យដួលបណ្តាលឱ្យមានរបួស។

តាមអង្គហេតុខាងលើ កំហុសមិនមែនកើតឡើងនៅក្នុងពេលបំពេញការងារ ហើយជាកំហុសរបស់លោក ខ ។ ដូចនេះ លោក ខ ត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវកំហុសរបស់ខ្លួន។

២.៣.៣. ការទាមទារសំណងត្រឡប់មកវិញ

នីតិបុគ្គល អាចទាមទារសំណងពីអ្នកតំណាងដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើបង្កការខូចខាតនោះបាន។ [41] ដើម្បីពិចារណាអំពីការទាមទារសំណងការខូចខាត ៖

- កំហុសរបស់អភិបាល ឬអ្នកតំណាងនីតិបុគ្គល
- នីតិបុគ្គល ជាអ្នកសងទៅឱ្យជនរងគ្រោះពីអំពើដែលបង្កឱ្យមានការខូចខាត
- អ្នកតំណាងនីតិបុគ្គលធ្វេសប្រហែសគ្មានការប្រុងប្រយ័ត្ន។

ឧទាហរណ៍៖ បុគ្គលិកឈ្មោះ **ក** នៅក្នុងក្រុមហ៊ុន **ខ** បានភ្លេចស្លាកសញ្ញាសម្គាល់ប្រុងប្រយ័ត្នពេលកំពុងជូតឥដ្ឋធ្វើឱ្យ **គ** រអិលដួលនិងរងរបួស។ តាមអង្គហេតុនេះ បុគ្គលិក **ក** ជាតំណាងរបស់នីតិបុគ្គល **ខ** ក្នុងការអនុវត្តភារកិច្ច ដូចនេះ នីតិបុគ្គល **ខ** គឺជាអ្នកទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងសំណងខូចខាត។ នៅពេលសង

[40] សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, (ភ្នំពេញ៖សាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល,២០១២) ភាគ៤, ទំព័រ៤៣។

[41] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៨។

ការខូចខាតរួចរាល់ហើយនីតិបុគ្គល **ខ** អាចទាមទារសំណងពីអ្នកតំណាង **ក** ដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើដោយការធ្វេសប្រហែសបង្កឱ្យមានការខូចខាតបាន។

២.៤. អំពើអនីត្យានុកូលរបស់មន្ត្រីរាជការ

បុគ្គលម្នាក់ៗត្រូវទទួលខុសត្រូវ នូវទង្វើដែលបានធ្វើឱ្យមានការខូចខាតដល់អ្នកដល់អ្នកដទៃ។ ហើយមន្ត្រីរាជការក៏ត្រូវទទួលខុសត្រូវទង្វើដែលប៉ះពាល់ដល់ប្រយោជន៍អ្នកដទៃដែលកើតឡើងក្នុងការបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួន។ រដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈក៏ត្រូវទទួលខុសត្រូវនូវអំពើរបស់មន្ត្រីរាជការដែលធ្វើឱ្យមានការខូចខាតប្រយោជន៍របស់អ្នកដទៃក្នុងពេលអនុវត្តភារកិច្ច។

មន្ត្រីរាជការដែលទទួលបាននូវអំណាចសាធារណៈរបស់រដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈបានបង្កការខូចខាតដល់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ដោយកំហុសចេតនា ឬកំហុសអចេតនាក្នុងការអនុវត្តភារកិច្ចរបស់ខ្លួននោះ រដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតនោះ។[42] ក្នុងករណី បើកម្រិតនៃការបំពានករណីកិច្ចរបស់មន្ត្រីរាជការក្នុងការជៀសវាងនូវលទ្ធផលមានភាពធ្ងន់ធ្ងរ។ រដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈអាចទាមទារសំណងពីមន្ត្រីរាជការនោះបាន។

អ្នករាជការសាធារណៈ គឺបុគ្គលដែលបម្រើការងារនៅក្នុងស្ថាប័ននីតិប្បញ្ញត្តិ ស្ថាប័ននីតិប្រតិបត្តិ ឬស្ថាប័នតុលាការដែលត្រូវបានតែងតាំងដោយលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្តទោះជាអចិន្ត្រៃយ៍ ឬបណ្តោះអាសន្នក្តី ទោះជាបាន ឬមិនបានទទួលប្រាក់ឈ្នួលក្តី ដោយមិនគិតពីឋានៈ អាយុរបស់បុគ្គលនោះឡើយ។[43]

យោងតាមមាត្រា៣០ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញឆ្នាំ ១៩៩៣ បានចែងថា ពលរដ្ឋកម្ពុជាមានសិទ្ធិស្មើគ្នាចំពោះមុខច្បាប់។ បន្ថែមពីនេះ មាត្រា៣៩ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញបានចែងថា ពលរដ្ឋទាំងឡាយត្រូវរស់នៅតាមរបៀបសង្គម ហើយរួមចំណែកការពារទ្រព្យសម្បត្តិសាធារណៈ។ ពលរដ្ឋមានសិទ្ធិបរិហារ ប្តឹងតវ៉ា ឬប្តឹងទារសំណងជួសជុលការខូចខាតដែលបណ្តាលមកពីអំពើខុសច្បាប់របស់ អង្គការរដ្ឋ របស់អង្គការសង្គម និងរបស់បុគ្គលិកនៃអង្គការទាំងនោះ ក្នុងពេលបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួន។ តាមអត្ថន័យនេះ នៅពេលមន្ត្រីរាជការបង្កការខូចខាតដល់អ្នកដទៃនៃជនរងគ្រោះអាចប្តឹងតវ៉ា ឬប្តឹងទារសំណងជួសជុលការខូចខាតដែលបណ្តាលមកពីអំពើខុសច្បាប់របស់ អង្គការរដ្ឋ របស់អង្គការសង្គម និងរបស់បុគ្គលិកនៃអង្គការទាំងនោះក្នុងពេលបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួន។

[42] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៩ កថាខណ្ឌទី១។

[43] ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៩, មាត្រា ៣០។

២.៤.១. លក្ខខណ្ឌក្នុងការទទួលខុសត្រូវ

ដើម្បីឱ្យស្ថាប័នរដ្ឋទទួលខុសត្រូវអំពីអនីត្យានុកូលរបស់មន្ត្រីរាជការលុះត្រាតែអំពើនោះបំពេញនូវលក្ខខណ្ឌដូចជា៖

ក- បុគ្គលប្រព្រឹត្តអំពើអនីត្យានុកូលត្រូវជាមន្ត្រីរាជការ

ខ- បង្កការខូចខាតដល់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ ដោយកំហុសចេតនា ឬ ដោយកំហុសអចេតនា

គ- ប្រព្រឹត្តអំពើក្នុងពេលទទួលនូវការអនុវត្តអំណាចសាធារណៈ ។[44]

លក្ខខណ្ឌ (គ) គឺជាលក្ខខណ្ឌមួយដែលតម្រូវឱ្យមានជាដាច់ខាត ដើម្បីឱ្យសកម្មភាពឯកជនរបស់មន្ត្រីរាជការមិនបណ្តាលឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវរបស់រដ្ឋ ។

ឧទាហរណ៍៖ ទាហ៊ានម្នាក់ នៅពេលកំពុងបំពេញភារកិច្ចការពារព្រំដែនដែលកំពុងមានការផ្ទុះអាវុធកើតឡើង។ ពេលដែលកំពុងបាញ់ការពារខ្លួនតទល់ជាមួយខ្មាំងសត្រូវ ពេលនោះគ្រាប់កាំភ្លើងក៏បានបាញ់ចំប្រជាពលរដ្ឋម្នាក់ដែលបានស្ថិតក្នុងកន្លែងកើតហេតុនោះ។

តាមមរយៈអង្គហេតុខាងលើបានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ទាហ៊ាន ជាមន្ត្រីរាជការបានប្រព្រឹត្តនូវកំហុសបាញ់ចំជនរងគ្រោះម្នាក់ក្នុងកំឡុងពេលបំពេញភារកិច្ច

២.៤.២. ការទទួលខុសត្រូវរបស់មន្ត្រីរាជការ

បើមន្ត្រីរាជការដែលទទួលការអនុវត្តនូវអំណាចសាធារណៈរបស់រដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈ បានបង្កការខូចខាតដល់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ដោយកំហុសចេតនា ឬដោយកំហុសអចេតនាក្នុងការអនុវត្តភារកិច្ចរបស់ខ្លួននោះ រដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតនោះ។ មន្ត្រីសាធារណៈផ្ទាល់មិនទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើបំពានទេ ប៉ុន្តែមានតែរដ្ឋប៉ុណ្ណោះ ដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលនៅពេលអនុវត្តនូវអំណាចសាធារណៈរបស់រដ្ឋ ឬ ស្ថាប័នសាធារណៈ។[45]

ឧទាហរណ៍៖ មន្ត្រីនគរបាលម្នាក់កំពុងជិះម៉ូតូដេញចាប់ជនល្មើសដែលកំពុងរត់គេចខ្លួនពីការតាមចាប់។ ពេលកំពុងជិះម៉ូតូដេញចាប់នោះក៏បានជ្រុលចង្កូតទៅបុកនារីម្នាក់ដែលកំពុងដើរឆ្លងកាត់ផ្លូវបណ្តាលឱ្យនារីរងគ្រោះរបួសជាទម្ងន់។ ក្នុងករណីនេះ ដោយមន្ត្រីនគរបាលនោះបានប្រព្រឹត្តកំហុសធ្វើឱ្យនារីម្នាក់របួសក្នុងកំឡុងពេលដែលមន្ត្រីនគរបាលនោះកំពុងអនុវត្តភារកិច្ច។ ដូចនេះមន្ត្រីនគរបាលនោះផ្ទាល់មិនទទួលខុស

---

[44] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៩ កថាខណ្ឌទី១។

[45] ដដែល។

ត្រូវចំពោះអំពើបំពានទេ ប៉ុន្តែមានតែរដ្ឋប៉ុណ្ណោះ ដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលនៅពេលអនុវត្តនូវអំណាចសាធារណៈរបស់រដ្ឋ។

២.៤.៣. ការទាមទារសំណង

បើរដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈបានសងសំណងការខូចខាតទៅជនរងគ្រោះរួចហើយនោះរដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈអាចទាមទារសំណងពីមន្ត្រីរាជការនោះបាន។

ការទាមទារនេះគឺ មានគោលបំណង៖

- ដើម្បីការពារ ឬជៀសវាងនូវអំពើអនីត្យានុកូលកើតឡើងម្តងទៀត
- ដើម្បីកម្រិតនៃការបំពាន ឬដាក់កំហិតដល់មន្ត្រីរាជការដើម្បីឱ្យមានការប្រុងប្រយ័ត្នក្នុងពេលអនុវត្តភារកិច្ច
- ដើម្បីទប់ស្កាត់ការខូចខាតដែលកើតដោយមន្ត្រីរាជការក្នុងពេលអនុវត្តមានភាពធ្ងន់ធ្ងរ។[46]

រដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈអាចទាមទារសំណងបានតែនៅពេលដែលមន្ត្រីរាជការបានបំពានករណីយកិច្ចធ្ងន់ធ្ងរ ។ ចំណុចខុសគ្នាទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជកគឺ ពុំមានបញ្ញត្តិលើកលែងសម្រាប់រដ្ឋ ឬអង្គការសង្គមទេហើយការទាមទារសំណងដោយរដ្ឋ ឬដោយអង្គការសង្គមចំពោះសាមីខ្លួនមន្ត្រីរាជការអាចធ្វើទៅបានតែក្នុងករណីដែលមានការធ្វើសកម្មភាពផ្ទុយនឹងករណីយកិច្ចធ្ងន់ធ្ងរតែប៉ុណ្ណោះ។[47]

---

[46] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៤៩។

[47] សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, (ភ្នំពេញ៖សាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល,២០១២) ភាគ៤, ទំព័រ៤៤។

ជំពូកទី៣

ការជួសជុលព្យសនកម្ម

ជំពូកទី៣
ការជួសជុលព្យសនកម្ម

៣.១. ការគណនាការខូចខាត

អំពើអនីត្យានុកូលកើតមានឡើងជាហេតុនាំឲ្យមានការបង្កើតសិទ្ធិទាមទារសំណងខូចខាតពីសំណាក់ជនរងគ្រោះហើយអ្នកប្រព្រឹត្ត ឬអ្នកទទួលខុសត្រូវ ត្រូវមានកាតព្វកិច្ចសងការខូចខាតនោះ។ ហើយការគណនាការខូចខាតដែលកើតឡើងពីអំពើអនីត្យានុកូលគឺ ការខូចខាតជាទ្រព្យសម្បត្តិ ការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ ការខូចខាតលើរូបកាយ ការបំពានលើជីវិត ។

៣.១.១. ការខូចខាតជាទ្រព្យសម្បត្តិ

ក្នុងការគណនាចំនួនទឹកប្រាក់នៃភាពខុសគ្នា រវាងស្ថានភាពនៃទ្រព្យសម្បត្តិដែលត្រូវបានសន្មតថានឹងមានប្រសិនបើគ្មានអំពើអនីត្យានុកូល និងស្ថានភាពនៃទ្រព្យសម្បត្តិ ជាក់ស្តែងក្រោយពេលដែលអំពើអនីត្យានុកូលបានកើតឡើងត្រូវបានវាយតម្លៃដោយប្រើប្រាស់នូវស្ថិតិ និងឯកសារផ្សេងទៀត ។[48]

ចំពោះវត្ថុបានបាក់បែកដោយអំពើអនីត្យានុកូល អ្នករងគ្រោះអាចទាមទារសំណងជាតម្លៃនៃវត្ថុដែលបាក់បែក ឬសោហ៊ុយជួសជុលវត្ថុនោះ។ [49] ប្រសិនបើមូលហេតុបង្កឱ្យមានការខូចខាតបានបង្កឱ្យមានការបាត់បង់នូវផលចំណេញដែលត្រូវទទួលបានពីការលក់វត្ថុនោះការបាត់បង់នូវផលចំណេញនេះត្រូវទទួលស្គាល់ថាជាការខូចខាត ។[50]

៣.១.២. ការខូចខាតសតិអារម្មណ៍

ការគណនាចំនួនទឹកប្រាក់នៃការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ ដោយសារអំពើអនីត្យានុកូលចំនួនទឹកប្រាក់នៃជម្ងឺចិត្តត្រូវបានវាយតម្លៃដោយគិតពិចារណានូវស្ថានភាពផ្សេងៗដូចជា៖

- កម្រិតនៃកំហុសចេតនា ឬអចេតនារបស់អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន ប្រភេទ និងកម្រិតនៃការរងគ្រោះ
- អំពើរបស់អ្នកប្រព្រឹត្តក្រោយពេលកើតមានអំពើបង្កឱ្យមានការរងគ្រោះនោះ ។[51]

---

[48] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៨ កថាខណ្ឌទី១។

[49] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៩។

[50] ឯកឧត្តម ហ៊ី សោភា, មេរៀនស្តីពីអំពើអនីត្យានុកូល, ទំព័រ ៧៩។

[51] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៨ កថាខណ្ឌទី២។

៣.១.៣. ការខូចខាតលើរូបកាយ

បើមានការបំពានលើរូបរាងកាយ ដោយអំពើអនីត្យានុកូលជនរងគ្រោះអាចទាមទារសំណងនៃការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ និងការខូចខាតសតិអារម្មណ៏ដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួន។

ការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ រួមមានៈ

- សោហ៊ុយព្យាបាលដែលបានចំណាយហើយ
- សោហ៊ុយព្យាបាល ដែលប្រមាណថានឹងត្រូវចំណាយនាពេលអនាគត
- ប្រាក់ចំណូល ដែលមិនអាចទទួលបាននៅពេលកំពុងព្យាបាល
- ប្រាក់ចំណូលដែលមិនអាចទទួលបាននៅពេលអនាគត ដោយសារ ផលវិបាក ដែលបន្សល់ក្រោយពីការព្យាបាល។[52] ក្នុងចំណុចនេះ ពេលខ្លះគឺមានការលំបាកនឹងគណនាពីចំនួនប្រាក់ចំណូលដែលអាចទទួលបាននៅពេលអនាគតជាពិសេសនៅក្នុងករណីដែលជនរងគ្រោះមិនមានការងារធ្វើនៅពេលអំពើអនីត្យានុកូលបានកើតឡើង។

ការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ក្នុងករណីនេះ ប្រាក់សំណងជំងឺចិត្តនឹងត្រូវកំណត់ដោយផ្អែកតាមកម្រិតនៃការរងរបួស និងផលវិបាកដែលបន្សល់ទុកដោយរួមបញ្ចូលទាំងការឈឺចាប់ផ្នែកសតិអារម្មណ៍នៅពេលព្យាបាល និងពេលអនាគតទៀតផង។[53]

៣.១.៤. ការបំពានលើជីវិត

បើជនរងគ្រោះទទួលមរណភាពដោយអំពើអនីត្យានុកូល អ្នករងគ្រោះអាចទទួលសិទ្ធិទាមទារសំណងចំពោះការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ និងការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួនរហូតដល់មរណភាព។ ការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិរួមបញ្ចូលទាំងៈ

- សោហ៊ុយព្យាបាល និងសោហ៊ុយចំណាយផ្សេងទៀតដែលជនរងគ្រោះបានបង់ ឬមានករណីយកិច្ចត្រូវបង់ចាប់ពីក្រោយអំពើបង្កឱ្យមានការរងគ្រោះរហូតដល់ពេលទទួលមរណភាព
- ប្រាក់ចំណូលដែលជនរងគ្រោះមិនបានទទួល ចាប់ពីក្រោយអំពើបង្កឱ្យមានការរងគ្រោះរហូតដល់ពេលទទួលមរណភាព។

[52] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៦១។

[53] សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, (ភ្នំពេញៈសាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល,២០១២) ភាគ៤, ទំព័រ៣៥។

បន្ថែមពីនេះទៅទៀត បើបុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចផ្តល់អាហារកាតព្វកិច្ចដោយច្បាប់ ទំនៀមទម្លាប់ ឬដោយកិច្ចសន្យាបានទទួលមរណភាពដោយអំពើអនីត្យានុកូល បុគ្គលដែលទទួលជីវព្រឹត្តិអាចទាមទារសំណងការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួនដោយសារមរណភាពរបស់ជនរងគ្រោះ។

ការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ ត្រូវរួមបញ្ចូលទាំង៖

- ប្រាក់ជីវព្រឹត្តិដែលលែងបានទទួលដោយសារមរណភាពនៃជនរងគ្រោះ
- សោហ៊ុយដែលចេញជំនួសជនរងគ្រោះ
- សោហ៊ុយធ្វើបុណ្យសព ។

បើជនរងគ្រោះទទួលមរណភាព ដោយអំពើអនីត្យានុកូល សហព័ទ្ធ ញាតិនៅក្នុង១ថ្នាក់ និងញាតិដែលរស់នៅជាមួយជនរងគ្រោះអាចទាមទារសំណងនៃការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ដែលបានកើតឡើងដោយសារមរណភាពរបស់ជនរងគ្រោះបាន។[54]

៣.២. គោលការណ៍នៃការសងការខូចខាត

នៅពេលដែលមានអនីត្យានុកូលមួយត្រូវបានកើតឡើងមកនោះវានឹងភ្ជាប់ជាមួយនិងព្យសនកម្មផងដែរ។ ដូចនេះនៅពេលដែលមានព្យសនកម្មបែបនេះហើយគឺតម្រូវឲ្យមានប្រធាននៃអំពើនោះ គឺមានន័យត្រូវតែមានអ្នកទទួលខុសត្រូវចំពោះព្យសនកម្មដែលបានកើតឡើងតាមរយៈការជួលជុលព្យសនកម្ម។ ជាមួយគ្នានេះការជួសជុលព្យសនកម្មអាចធ្វើឡើងតាមរូបភាពមួយចំនួនដូចជា ការសងការខូចចាតជាប្រាក់ ការទាមទារឲ្យធ្វើបដិទានវិញ និងការហាមឃាត់មិនឲ្យធ្វើសកម្មភាពជាកំណត់។

៣.២.១. ការសងការខូតខាតជាប្រាក់

អំពើអនីត្យានុកូល គឺជារបបឲ្យសងសំណងលើការខូតខាតក្នុងករណីដែលបំពានសិទ្ធិ និងផលប្រយោជន៍របស់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ដោយកំហុសចេតនាក្តី ឬអចេតនាក្តី។ ហេតុនេះហើយនៅពេលដែលមានអំពើអនីត្យានុកូលមួយត្រូវបានកើតឡើងហើយ គឺប៉ះប៉ូវមកវិញដោយការនេះប៉ះប៉ូវទៅលើព្យសនកម្មនេះតាមរយៈការសងការខូតខាត។ ជាគោលការណ៍ សំណងនៃការខូតខាតត្រូវសងជាប្រាក់។[55] គោលការណ៍សងការខូតខាតជាប្រាក់ គឺជាមធ្យោបាយមួយដែលសមស្របនឹងសមរម្យផងដែរដើម្បីមានភាពងាយស្រួលចំពោះអ្នកទទួលខុសត្រូវ និងជនរងគ្រោះ។

[54] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៦០។

[55] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៧ កថាខណ្ឌទី១។

៣.២.២. ការទាមទារឲ្យធ្វើបដិទាន

ចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលដែលបានកើតមានឡើងជនរងគ្រោះអាចទាមទារឲ្យធ្វើបដិទាន គឺមានន័យថាអ្នកទទួលខុសត្រូវទៅលើការជួសជុលព្យសនកម្ម គឺនឹងធ្វើឲ្យវាត្រឡប់ទៅរកស្ថានភាពដើមមកវិញបាននៅក្នុងករណីដែលមិនអាចសង្គ្រោះត្រឹមត្រូវដោយសំណងជាប្រាក់ ជនរងគ្រោះអាចទាមទារអោយធ្វើបដិទាន ឬអាចទាមទារឲ្យហាមឃាត់មិនឲ្យធ្វើអំពើណាមួយបាន។[56] នៅក្នុងឃ្លានេះមានន័យថានៅក្នុងករណីដែលលក្ខខណ្ឌនៃអំពើអនីត្យានុកូលត្រូវបានបំពេញស្របទៅតាមច្បាប់កំណត់ហើយនោះមានន័យថាអំពើអនីត្យានុកូលត្រូវបានលេចជារូបភាពឡើងមកជាមួយគ្នានេះការជួសជុលព្យសនកម្មនៃអំពើនេះជាគោលការណ៍ គឺត្រូវសំណងការខូចខាតជាប្រាក់ ប៉ុន្តែជាករណីពិសេសមួយនៅក្នុងចំណុចនេះ បើជនរងគ្រោះ ឬបុគ្គលដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវទៅលើអំពើអនីត្យានុកូលពុំមានប្រាក់សងលើការខូចខាតនោះទេ នោះជនរងគ្រោះ ឬបុគ្គលដែលត្រូវទទួលខុសត្រូវអំពើនេះអាចធ្វើបដិទានទៅឲ្យជនរងគ្រោះវិញបានផងដែរ ហើយការធ្វើបដិទាននេះគឺជនរងគ្រោះអាចទាមទារបានតែត្រឹមកម្រិតដែលខូចខាតតែប៉ុណ្ណោះ។

៣.២.៣. ការហាមឃាត់មិនឲ្យធ្វើសកម្មភាពជាកំណត់

ចំពោះការបរិហារកេរ្តិ៍ ក្រៅពីសំណងនៃការខូចខាត ជនរងគ្រោះអាចទាមទារ វិធានការស្តារកិត្តិយសឡើងវិញ ដូចជាការផ្សព្វផ្សាយសេចក្តីអភ័យទោសជាសាធារណៈបាន។ នេះគឺជាការជួសជុលការខូចខាតដែលមានលក្ខណៈពិសេសមួយទៀតក្នុងចំណោមការសងការខូតខាតផ្សេងៗទៀតផងដែរ។[57]

៣.៣. ការបន្ថយសំណងនៃការខូតខាត

វិសាលភាពនៃសំណងការខូចខាតដែលកើតចេញពីអំពើអនីត្យានុកូល ត្រូវធ្វើការវាយតម្លៃជាប្រាក់នូវការខូចខាតនៃទ្រព្យសម្បត្តិ ឬការខូចខាតខាងផ្លូវចិត្តជាដើមដែលតម្រូវឱ្យសងសំណង។ ប៉ុន្តែមានករណីដែលចំនួនទឹកប្រាក់មួយចំនួនត្រូវកាត់បន្ថយពីសំណងការខូចខាតដោយឈរលើទស្សនៈយុត្តិធម៌។ ការទូទាត់ប្រាក់ចំណេញ និងខាតការទូទាត់នូវកំហុស គឺជាឧទាហរណ៍ដែលការកាត់បន្ថយនូវសំណងការខូចខាតត្រូវបានចាត់ទុកថាមានភាពចាំបាច់ ។[58]

---

[56] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៧ កថាខណ្ឌទី២។

[57] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៥៧ កថាខណ្ឌទី៣។

[58] សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, (ភ្នំពេញ៖សាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល,២០១២) ភាគ៤, ទំព័រ៣៧។

៣.៣.១. ការទូទាត់ប្រាក់ចំណេញ និងខាត

ប្រសិនបើ ជនរងគ្រោះបានទទួលផលចំណេញដោយសារអំពើអនីត្យានុកូលចំនួនប្រាក់ចំណេញនោះត្រូវដកចេញនៅពេលដែលធ្វើការគណនាចំនួនទឹកប្រាក់នៃសំណងការខូចខាត ។[59]

ករណីនេះគឺមានភាពចាំបាច់ពីព្រោះគោលបំណងនៃការទទួលខុសត្រូវខាងអំពើអនីត្យានុកូល គឺជាការទទួលបានមកវិញនូវអ្វីដែលបានបាត់បង់ពីការរងរបួសចំពោះស្ថានភាពដែលត្រូវបានសន្មត់ថាមានប្រសិនបើអំពើអនីត្យានុកូលមិនបានកើតមានឡើយ។ មានន័យថា ជនរងគ្រោះមិនត្រូវទទួលរងនូវការបាត់បង់ ឬទទួលផលចំណេញបន្ទាប់ពីទទួលបានមកវិញហើយនោះទេ។

ឧទាហរណ៍ដែលកើតមានជាញឹកញាប់នៃការទូទាត់ប្រាក់ចំណេញ និងខាត គឺសោហ៊ុយចំណាយសម្រាប់ជីវភាពរស់នៅ ។

ក្នុងករណីនៃការស្លាប់ដោយសារគ្រោះថ្នាក់ចរាចរ សន្តតិជនរបស់ជនរងគ្រោះអាចទាមទារសំណងការខូចខាតចំពោះប្រាក់ដែលជនរងគ្រោះអាចរកបាននៅពេលដែលមានជីវិតរស់នៅប្រសិនបើគ្មានគ្រោះថ្នាក់ចរាចរ ប៉ុន្តែមិនមែនអាចទាមទារគ្រប់ចំនួនបានទេពីព្រោះជនរងគ្រោះអាចទទួលបានប្រាក់ឈ្នួលប៉ុន្តែជនរងគ្រោះក៏មិនអាចជួយចំណាយសោហ៊ុយសំរាប់ជីវភាពរស់នៅទេ។

ហេតុដូច្នេះសោហ៊ុយសំរាប់ជីវភាពរស់នៅបែបនេះត្រូវដកចេញ ដើម្បីកុំឱ្យសន្តតិជនរបស់ជនរងគ្រោះអាចទទួលផលប្រយោជន៍បានច្រើនជាងដែលគាត់អាចទទួលបានប្រសិនបើអំពើអនីត្យានុកូលមិនបានកើតមានឡើងនោះ ។[60]

៣.៣.២. ការទូទាត់កំហុស

បើកំហុសរបស់ជនរងគ្រោះ ឬកំហុសរបស់អ្នកដែលមានករណីយកិច្ច ត្រូវត្រួតពិនិត្យជនរងគ្រោះបានរួមចំណែកក្នុងការកើតឡើង ឬរីករាលដាលនៃការខូចខាតតុលាការអាចគិតពិចារណានូវកំរិតនៃការរួមចំណែកនោះនៅពេលធ្វើការគណនាចំនួនទឹកប្រាក់នៃសំណងការខូចខាត ។[61]

នៅក្នុងស្ថានភាពខ្លះការខូចខាត ឬការរីករាលដាលនៃការខូចខាតបានកើតឡើងដោយមានការចូលរួមពីសំណាក់ជនរងគ្រោះផ្ទាល់ ឬរបស់អ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យអ្នករងគ្រោះពោលគឺកំហុសរបស់

---

[59] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៦៣។

[60] សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, (ភ្នំពេញ៖សាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល,២០១២) ភាគ៤, ទំព័រ៣៧។

[61] ក្រមរដ្ឋប្បវេណីឆ្នាំ ២០០៧, មាត្រា ៧៦៤។

ជនរងគ្រោះ ឬកំហុសរបស់អ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យអ្នករងគ្រោះដោយអំពើធ្វេសប្រហែស ខ្ជីខ្ជា ឬមិនបានប្រុងប្រយ័ត្ន។

ក្នុងករណីនេះនៅពេលគណនាអំពីចំនួនទឹកប្រាក់នៃការខូចខាតនោះតុលាការត្រូវ គិតពិចារណានូវកម្រិតនៃការរួមចំណែករបស់ជនរងគ្រោះ ឬអ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យជនរងគ្រោះដើម្បីកាត់បន្ថយនូវសំណងនៃការខូចខាតសម្រាប់ជនដែលបានប្រព្រឹត្តនូវអំពើអនីត្យានុកូល និងដើម្បីថានានូវគោលការណ៍សមភាពផងដែរ ។[62]

៣.៤. អាជ្ញាយុកាលនៃការរំលត់សិទ្ធិទាមទារ

យោងតាមមាត្រា៧៦៥ នៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី សិទ្ធិទាមទារសំណងនៃការខូចខាតដោយអំពើអនីត្យានុកូលត្រូវរលត់ដោយអាជ្ញាយុកាល :

- អំឡុងពេល៣ឆ្នាំ បានកន្លងហួស បន្ទាប់ពីពេលដែលជនរងគ្រោះ ឬអ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់របស់ជនរងគ្រោះនោះបានដឹងថា អាចទាមទារសំណង ការខូចខាតចំពោះអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន
- អំឡុងពេល១០ឆ្នាំបានកន្លងហួស បន្ទាប់ពីអំពើអនីត្យានុកូលនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្ត។

អាជ្ញាយុកាលនៃការរំលត់សិទ្ធិទាមទារ សំដៅលើការរលត់សិទ្ធិទាមទារ សំណង ខូចខាតដោយផ្អែកលើការមិនបានប្រើប្រាស់សិទ្ធិទាមទាររបស់ជនរងគ្រោះក្នុងរយៈពេលដែលច្បាប់កំណត់ ។[63]

[62] ឯកឧត្តម ហ៊ី សោភា, មេរៀនស្តីពីអំពើអនីត្យានុកូល, ទំព័រ ៨១។

[63] កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារជម្រុះលើកទី៣(សាលប្រជុំក្រសួងយុត្តិធម៌៖ ធ្នូ ២០១៥), ទំព័រ ១៤។

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ដោយឆ្លងកាត់ការបកស្រាយខាងលើនៃប្រធានបទស្តីពី **ការទទួលខុសត្រូវចំពោះត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់ដទៃ** អស់រយៈពេលកន្លងមក បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា ការជ្រើសយកប្រធានបទមកបកស្រាយ គឺសមស្របទៅនឹងបរិបទសង្គមនាពេលបច្ចុប្បន្នដែលអំពើអនីត្យានុកូលនេះ គឺកើតមានជារៀងរាល់ថ្ងៃនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាយើង ក៏ដូចជាបណ្តាប្រទេសផ្សេងៗទៀតដែរ។ ដើម្បីឱ្យសង្គមជាតិមួយមានការរីកចម្រើន មានសណ្តាប់ធ្នាប់ល្អ សន្តិសុខ រដ្ឋាភិបាលបានខិតខំបង្កើតនូវវិធានច្បាប់ សម្រាប់គ្រប់គ្រងនៅក្នុងការរស់នៅរបស់មនុស្ស ដែលតម្រូវឱ្យមនុស្សម្នាក់ៗមានការទទួលខុសត្រូវនូវអំពើរបស់ខ្លួន។ ទោះបីជននោះប្រព្រឹត្តកំហុសដោយចេតនា ឬអចេតនាក៏មិនអាចរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវដែល។

ម្យ៉ាងទៀតក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវប្រធានបទមួយនេះបានលើកពីការទទួលខុសត្រូវនូវអំពើរបស់អ្នកដទៃ។ ការទទួលខុសត្រូវមិនត្រឹមតែលើការខូចខាត ដែលបុគ្គលណាម្នាក់បានប្រព្រឹត្តដោយកំហុសផ្ទាល់ទេ ប៉ុន្តែបុគ្គលនោះក៏ត្រូវទទួលខុសត្រូវទៅនឹងអំពើទាំងឡាយរបស់បុគ្គល ដែលស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងមើលថែរក្សារបស់បុគ្គលនោះផងដែរ។ ការទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់អ្នកដទៃ ទោះបីជាបុគ្គលនោះមិនបានប្រព្រឹត្តកំហុសនោះក៏ដោយ ក៏បុគ្គលនោះត្រូវទទួលខុសត្រូវអំពើរបស់បុគ្គលដែលមានចំណងគតិយុត្តជាមួយខ្លួន។ ការទទួលខុសត្រូវអំពើអ្នកដទៃមានដូចជា ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកត្រួតពិនិត្យ ការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជក ការទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់មន្ត្រីរាជការ និងការទទួលខុសត្រូវរបស់នីតិបុគ្គល។ ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកត្រួតពិនិត្យ ជាការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គលដែលមានករណីត្រួតពិនិត្យចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលរបស់បុគ្គលដែលស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្លួន។ ហើយការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជកគឺការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជកចំពោះកំហុសដែលកើតឡើងដោយសារតែនិយោជិត ដែលបានបំពេញការងារតាមបញ្ជារបស់និយោជក។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការទទួលខុសត្រូវរបស់មន្ត្រីរាជការ គឺរដ្ឋ ឬស្ថាប័នសាធារណៈត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាត ដែលមន្ត្រីរាជការដែលទទួលការអនុវត្តនូវអំណាចសាធារណៈរបស់រដ្ឋបានប្រព្រឹត្ត។ ចំណែកឯ ការទទួលខុសត្រូវរបស់នីតិបុគ្គល សំដៅដល់ការទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាត បង្កឡើងដោយអភិបាល ឬអ្នកតំណាងឯទៀត។

សរុបសេចក្តីជារួមមក ការទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ ជាការទទួលខុសត្រូវអំពើអនីត្យានុកូលមួយដែលកំពុងតែកើតនៅក្នុងការជីវិតរស់នៅរបស់មនុស្សក្នុងសង្គមនាពេលបច្ចុប្បន្ន។ ដោយសារតែប្រជាជនមិនសូវការយល់ដឹងអំពី ច្បាប់ សិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ច របស់ខ្លួន ទើបបង្កឱ្យការប្រព្រឹត្តអំពើអនីត្យានុកូលជាបន្តបន្ទាប់។

អនុសាសន៍

អនុសាសន៍

បន្ទាប់ពីបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវប្រធានបទរួចមក យើងខ្ញុំបានសង្កេតឃើញថា ការទទួលខុសត្រូវអំពើអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អ្នកដទៃ មានការកើតឡើងជាប្រចាំក្នុងប្រទេសរបស់យើងនាពេលបច្ចុប្បន្ន។ ហើយអំពើអនីត្យានុកូលនេះ គឺបង្កនូវការខូចខាតដល់បុគ្គលដែលជនរងគ្រោះនៃអំពើនេះ។

ដូច្នេះហើយក្រោយពីបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទនេះ តាមគំនិតយោបល់របស់នាងខ្ញុំទាំងពីរ ដើម្បីកាត់បន្ថយការកើនឡើងនៃអំពើអនីត្យានុកូលនេះត្រូវ៖

- រដ្ឋាភិបាលគួរតែបង្កើតឱ្យមាននូវបទបញ្ញត្តិច្បាប់ ឬការវិធានតឹងរឹងជាងនេះ ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការទទួលខុសត្រូវនូវអំពើអនីត្យានុកូល។
- បន្ថែមពីលើនេះ រដ្ឋាភិបាលគួរធ្វើការផ្សព្វផ្សាយ បណ្តុះបណ្តាល ឱ្យប្រជាជនបានយល់ដឹងកាន់តែច្បាស់អំពីអំពើអនីត្យានុកូល ការទទួលខុសត្រូវ និងការបង្កើនការប្រុងប្រយ័ត្នកុំឱ្យមានការធ្វើប្រព្រឹត្តនូវអំពើអនីត្យានុកូលនេះឡើង។
- លើសពីនេះ ប្រជាជនគួរតែធ្វើការស្វែងយល់អំពីអនីត្យានុកូល ផលប៉ះពាល់ដែលបង្កឡើងដោយអំពើអនីត្យានុកូល។ ប្រជាជនត្រូវមានការប្រុងប្រយ័ត្ន ជៀសវាងកុំឱ្យអំពើអនីត្យានុកូលកើតឡើងជាបន្តបន្ទាប់ទៀត។ម្យ៉ាងទៀត ប្រជាជនត្រូវរស់នៅទៅដោយប្រកបដោយសីលធម៌ គោរពសិទ្ធិគ្នាទៅវិញទៅមក ជៀសវាងនូវការប្រព្រឹត្តអំពើដែលប៉ះពាល់ដល់ប្រយោជន៍អ្នកដទៃ ដើម្បីកាត់បន្ថយអំពើអនីនុកូលនៅក្នុងសង្គម។

ឯកសារយោង

ឯកសារយោង

១. លិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្ត

- ច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, ប្រកាសឱ្យប្រើនៅថ្ងៃទី២៤ កញ្ញា ១៩៩៣។
- ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ, លេខ នស/រកម/១១០៩/០២២, ប្រកាសឱ្យប្រើនៅថ្ងៃទី៣០ វិច្ឆិកា ២០០៩។
- ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ប្រកាសឱ្យប្រើនៅថ្ងៃទី០៨ ធ្នូ ២០០៧។
- ច្បាប់ស្តីពីការងារ, លេខ ជស/រកម/០៣៩៧/០១, ប្រកាសឱ្យប្រើនៅថ្ងៃទី១០ មករា ១៩៩៧។

២. ឯកសារផ្សេងៗ

- វចនានុក្រមតម្រាច្បាប់
- សន្ទានុក្រមផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ២០០៧
- សេចក្តីពន្យល់ក្រមរដ្ឋប្បវេណី, សាលាភូមិន្ទរដ្ឋបាល ភាគ៤, ២០១២
- សេចក្តីកំណត់ចំពោះមាត្រានីមួយៗនៃក្រមរដ្ឋប្បវេណី ភាគ៣, ក្រសួងយុត្តិធម៌,២០១០
- ឯកឧត្តម ហ៊ី សោភា,គ្មានកាលបរិច្ឆេទ, មេរៀនស្តីពីអំពើអនីត្យានុកូល
- សាស្ត្រាចារ្យ ញឹក វុធ្ធី, នីតិកាតព្វកិច្ចក្រៅកិច្ចសន្យា, ២០២៣
- កិច្ចប្រជុំក្រុមការងារជម្រះលើកទី៣, សាលប្រជុំក្រសួងយុត្តិធម៌, ២០១៥

ឧបសម្ព័ន្ធ

ក្រមរដ្ឋប្បវេណី

ជំពូកទី ១៦

អំពើអនីត្យានុកូល

ក្រមរដ្ឋប្បវេណី

បុគ្គលដែលបានផ្តល់តាវកាលិកនោះ មិនអាចទាមទារឱ្យសងតាវកាលិកនោះ មកវិញបាន ឡើយ ។

២-បញ្ញត្តិនៃកថាខណ្ឌទី ១ ខាងលើនេះ មិនរារាំងការអនុវត្តសិទ្ធិទាមទារសំណង របស់បុគ្គលដែលបានផ្តល់តាវកាលិកនៃការសង ចំពោះកូនបំណុលឡើយ ។

មាត្រា ៧៤១.– ការផ្តល់តាវកាលិកដោយមូលហេតុខុសច្បាប់

នៅក្នុងជំពូកទី ១៥ (សេចក្តីចម្រើនដោយឥតហេតុ) នេះ ក្នុងករណីដែលការទាមទាររបស់បុគ្គលដែលត្រូវបានខូចខាតផលប្រយោជន៍ ចំពោះបុគ្គលដែលបានទទួលផលប្រយោជន៍នោះ ផ្ទុយនឹងរបៀបរៀបរយសាធារណៈ ឬ ទំនៀមទម្លាប់ល្អ ឬ ច្បាប់ដែលទាក់ទងទៅនឹងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ការទាមទារឱ្យសងនោះ ពុំត្រូវបានអនុញ្ញាតឡើយ ។

ជំពូកទី ១៦
អំពើអនីត្យានុកូល

មាត្រា ៧៤២.– និយមន័យនៃកំហុសចេតនា និង អចេតនា

នៅក្នុងជំពូកទី ១៦ (អំពើអនីត្យានុកូល) នេះ អំពើដោយមានកំហុសចេតនា ឬ អចេតនា សំដៅទៅលើ អំពើដែលត្រូវនឹងចំណុចណាមួយខាងក្រោមនេះ :

ក-ធ្វើអំពើបំពានដោយព្យាករទុកជាមុនអំពីការកើតឡើងនៃលទ្ធផល ហើយដោយទទួលយកការកើតឡើងនៃលទ្ធផលនោះ ។

ខ-ធ្វើអំពើដែល បើតាមប្រក្រតី បុគ្គលដែលមានឋានៈនៃការងារ ឬ បទពិសោធន៍ស្មើគ្នានឹងអ្នកធ្វើអំពើនោះ អាចព្យាករទុកជាមុនអំពីការកើតឡើងនៃលទ្ធផលក៏ដោយ ក៏អ្នកធ្វើអំពើនោះនៅតែពុំបានព្យាករទុកជាមុនអំពីការកើតឡើងនៃលទ្ធផលនោះ ដោយសារការធ្វេសប្រហែសមិនប្រុងប្រយ័ត្ន ហើយទោះជាមានករណីយកិច្ចជៀសវាងនូវលទ្ធផលនោះក៏ដោយ ក៏នៅតែប្រព្រឹត្តផ្ទុយនឹងករណីយកិច្ចនោះ ។

មាត្រា ៧៤៣.— ល័ក្ខខ័ណ្ឌ និង ការទទួលខុសត្រូវក្នុងការបញ្ជាក់បង្ហាញនៃអំពើអនីត្យានុកូលទូទៅ

១-បុគ្គលដែលបំពានដោយខុសច្បាប់នូវសិទ្ធិ ឬ ផលប្រយោជន៍របស់ជនដទៃ ដោយកំហុសចេតនា ឬ ដោយកំហុសអចេតនា ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតដែលកើតឡើងដោយអំពើនោះ ។

២-បញ្ញត្តិនៃកថាខណ្ឌទី ១ ខាងលើនេះ ត្រូវយកមកអនុវត្តដូចគ្នាផងដែរ ចំពោះករណីដែលការខូចខាតបានកើតឡើង ដោយសារមានករណីយកិច្ចធ្វើអំពើណាមួយ តែមិនបានធ្វើអំពើនោះ ។

៣-ចំពោះកំហុសចេតនា ឬ កំហុសអចេតនារបស់ចារីនេះ ទំនាក់ទំនងនៃហេតុផលរវាងអំពើរបស់អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន និង ការកើតឡើងនៃការខូចខាត និង ការខូចខាតដែលកើតមានឡើងលើជនរងគ្រោះ បុគ្គលដែលទាមទារសំណងការខូចខាតនោះ ត្រូវបញ្ជាក់បង្ហាញ លើកលែងតែមានបញ្ញត្តិពិសេសនៅក្នុងក្រមនេះ ឬ ច្បាប់ផ្សេងទៀត ។

មាត្រា ៧៤៤.— សំណងនៃការខូចខាតដែលមិនមែនជាទ្រព្យសម្បត្តិ

បុគ្គលដែលទទួលខុសត្រូវតាមបញ្ញត្តិនៃមាត្រា ៧៤៣ (ល័ក្ខខ័ណ្ឌ និង ការទទួលខុសត្រូវក្នុងការបញ្ជាក់បង្ហាញនៃអំពើអនីត្យានុកូលទូទៅ) ខាងលើនេះ ត្រូវសងការខូចខាតចំពោះអ្វីដែលមិនមែនជាទ្រព្យសម្បត្តិផងដែរ ។

មាត្រា ៧៤៥.— អសមត្ថភាពក្នុងការទទួលខុសត្រូវ

១-ជនដែលមានអាយុក្រោម ១៤ (ដប់បួន) ឆ្នាំ មិនត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលទេ ។

២-បុគ្គលដែលស្ថិតក្នុងស្ថានភាពដែលមិនអាចយល់ដឹង និង វិនិច្ឆ័យបានអំពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់ខ្លួន នៅពេលដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្តអំពើបំពាននោះ ដោយសារមានវិបត្តិផ្នែកបញ្ញាស្មារតី ឬ មូលហេតុផ្សេងទៀត មិនត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើអនីត្យានុកូលឡើយ ។ ប៉ុន្តែ បញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលស្ថានភាពនោះបណ្ដាលមក ដោយកំហុសចេតនា ឬ ដោយកំហុសអចេតនា ។

មាត្រា ៧៤៦.– ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យ

១-បុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ក្នុងការត្រួតពិនិត្យអនីតិជនអាយុក្រោម ១៤ (ដប់បួន) ឆ្នាំ ឬ បុគ្គលដែលស្ថិតក្នុងស្ថានភាពដែលមិនអាចយល់ដឹង និង វិនិច្ឆ័យបានអំពីការទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើរបស់ខ្លួន ដោយសារមានវិបត្តិផ្នែកបញ្ញាស្មារតី ឬ មូលហេតុផ្សេងទៀត មានករណីយកិច្ចត្រូវសងការខូចខាតរបស់អ្នកដទៃ ដែលកើតឡើង ដោយអំពើបំពានរបស់បុគ្គលនៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់ខ្លួននេះ ។

២-បុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់ក្នុងការត្រួតពិនិត្យអនីតិជនអាយុចាប់ពី ១៤ (ដប់បួន) ឆ្នាំ ឡើងទៅ ត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីភាពជាមួយអនីតិជន ចំពោះការខូចខាតរបស់អ្នកដទៃដែលកើតឡើង ដោយអំពើអនីត្យានុកូលរបស់អនីតិជននោះ ។

៣-បុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យដែលទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាត តាមបញ្ញត្តិនៃកថាខណ្ឌទី ២ ខាងលើនេះ អាចរួចខ្លួនពីការទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតបាន ដោយបញ្ជាក់បង្ហាញថា ខ្លួនបានបំពេញករណីយកិច្ចត្រួតពិនិត្យជាប្រក្រតី ។

មាត្រា ៧៤៧.– ការទទួលខុសត្រូវរបស់និយោជក

១-បុគ្គលដែលប្រើនិយោជិតដើម្បីអនុវត្តកិច្ចការ ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាត ដែលនិយោជិតបានបង្កដល់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ ដោយកំហុសចេតនា ឬ ដោយកំហុសអចេតនា នៅក្នុងការអនុវត្តកិច្ចការនោះ ។

២-បុគ្គលដែលស្ថិតក្នុងឋានៈត្រូវត្រួតពិនិត្យនិយោជិតជំនួសនិយោជក ត្រូវទទួលខុសត្រូវដូចគ្នានឹងនិយោជកដែរ ។ ប៉ុន្តែ បញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលបុគ្គលនោះបានត្រួតពិនិត្យដោយត្រឹមត្រូវ ។

៣-និយោជក ឬ អ្នកត្រួតពិនិត្យជំនួស អាចទាមទារសំណងពីនិយោជិតបានដោយយោងទៅតាមកម្រិតនៃកំហុសរបស់និយោជិតនោះ ។

មាត្រា ៧៤៨.– អំពើអនីត្យានុកូលរបស់នីតិបុគ្គល

១-នីតិបុគ្គលត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាត ដែលសមាជិកគណៈកម្មការនាយក ឬ អ្នកតំណាងឯទៀត បានបង្កដល់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ ដោយកំហុសចេតនា ឬ ដោយកំហុសអចេតនា ក្នុងការអនុវត្តភារកិច្ច ។

២-បើបានសងការខូចខាតតាមបញ្ញត្តិនៃកថាខណ្ឌទី ១ ខាងលើនេះ នីតិបុគ្គលអាចទាមទារសំណងពីអ្នកតំណាងដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើបង្កការខូចខាតនោះ ។

មាត្រា ៧៤៩.– អំពើអនីត្យានុកូលរបស់មន្ត្រីរាជការ

១-បើមន្ត្រីរាជការដែលទទួលការអនុវត្តនូវអំណាចសាធារណៈរបស់រដ្ឋ ឬ ស្ថាប័នសាធារណៈ បានបង្កការខូចខាតដល់អ្នកដទៃដោយខុសច្បាប់ ដោយកំហុសចេតនា ឬ ដោយកំហុសអចេតនា ក្នុងការអនុវត្តភារកិច្ចរបស់ខ្លួននោះ រដ្ឋ ឬ ស្ថាប័នសាធារណៈត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតនោះ ។

២-ក្នុងករណីដែលបានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី ១ ខាងលើនេះ បើកម្រិតនៃការបំពានករណីយកិច្ចរបស់មន្ត្រីរាជការ ក្នុងការជៀសវាងនូវលទ្ធផល មានភាពធ្ងន់ធ្ងរ រដ្ឋ ឬ ស្ថាប័នសាធារណៈអាចទាមទារសំណងពីមន្ត្រីរាជការនោះបាន ។

មាត្រា ៧៥០.– ការទទួលខុសត្រូវរបស់អ្នកកាន់កាប់សត្វ

បុគ្គលដែលកាន់កាប់សត្វ ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតដែលកើតឡើងដល់អ្នកដទៃ ដោយសត្វដែលខ្លួនកាន់កាប់ ។

មាត្រា ៧៥១.– ការទទួលខុសត្រូវចំពោះផលិតផលរបស់អ្នកផលិតវត្ថុ

១-ក្នុងករណីដែលមានវិការៈនាំឱ្យមានគ្រោះថ្នាក់មិនសមហេតុផលក្នុងចលនវត្ថុដែលត្រូវបានផលិត ហើយបានបណ្តាល ឱ្យមានការខូចខាតដល់អ្នកដទៃដោយវិការៈនោះ ផលិតករនៃចលនវត្ថុនោះត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងនូវការខូចខាតនោះ ។ ប៉ុន្តែ បញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលមិនអាចប្រមាណនូវវិការៈនោះ តាមកម្រិតវិទ្យាសាស្ត្រ នៃបច្ចេកទេស ដែលមាននៅសម័យដែលផលិតនោះ ។

២-អ្នកដែលផលិតចលនវត្ថុដែលផ្សំដោយគ្រឿង ឬ វត្ថុធាតុដើមដែលមានវិការៈ ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងនូវការខូចខាត ក្នុងនាមជាផលិតករផងដែរ ។

៣-ក្នុងខ្លឹមសារនៃមាត្រានេះ ចំពោះចលនវត្ថុដែលនាំចូល អ្នកនាំចូលត្រូវចាត់ទុកថាជាផលិតករ ។

៤-ក្នុងខ្លឹមសារនៃមាត្រានេះ បុគ្គលដែលបានដាក់សញ្ញាណនៃនាមករណ៍របស់ខ្លួនជាផលិតករ ឬ អ្នកលក់ នៅលើចលនវត្ថុ ត្រូវចាត់ទុកថាជាផលិតករនៃចលនវត្ថុនោះ ។

មាត្រា ៧៥២.– ការទទួលខុសត្រូវចំពោះវត្ថុគ្រោះថ្នាក់

បុគ្គលជាកម្មសិទ្ធិករ ឬ អ្នកគ្រប់គ្រងរថយន្ត គ្រឿងចក្រសម្រាប់ដឹកជញ្ជូនផ្សេងទៀត គ្រឿងផ្ទុះ វត្ថុធាតុវិទ្យុសកម្ម វត្ថុធាតុគីមីដែលមានជាតិពុល អតិសុខុមប្រាណឧត្បាត ឬ គ្រឿងដែលមានកម្រិតគ្រោះថ្នាក់ខ្ពស់ផ្សេងទៀត ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតដែលបង្កដល់អ្នកដទៃ ដោយសារវត្ថុគ្រោះថ្នាក់ដែលខ្លួនមានកម្មសិទ្ធិ ឬ គ្រប់គ្រង ។ ប៉ុន្តែ បញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលការខូចខាតនោះកើតមានឡើងបណ្តាលមកពីប្រធានសក្តិ ឬ ករណីដែលការគ្រប់គ្រងវត្ថុគ្រោះថ្នាក់គ្មានវិការៈ ហើយការខូចខាតបានកើតឡើង ដោយសារអំពើរបស់ជនរងគ្រោះ ឬ តតិយជន ។

មាត្រា ៧៥៣.– ការទទួលខុសត្រូវចំពោះសំណង់ដែលជាប់នឹងដី

១-ក្នុងករណីដែលការសាងសង់សំណង់ដែលជាប់នឹងដី ឬ ការគ្រប់គ្រងសំណង់នោះ មានវិការៈ ហើយបានបណ្តាលឱ្យមានការខូចខាតដល់អ្នកដទៃ អ្នកគ្រប់គ្រងសំណង់ និង កម្មសិទ្ធិករនៃសំណង់នោះត្រូវទទួលខុសត្រូវដោយសាមគ្គីភាព ក្នុងការសងការខូចខាតនោះ ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងករណីដែលអ្នកគ្រប់គ្រងបានបញ្ជាក់ថា ខ្លួនបានគ្រប់គ្រងដោយត្រឹមត្រូវ អ្នកគ្រប់គ្រងនោះអាចរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវបាន ។

២-បន្ទុករបស់កម្មសិទ្ធិករនៃសំណង់ដែលជាប់នឹងដី និង អ្នកគ្រប់គ្រងសំណង់នោះ ត្រូវកំណត់ទៅតាមកម្រិតនៃការបង្កឱ្យមានវិការៈ នៃការសាងសង់ ឬ ការគ្រប់គ្រង ។

មាត្រា ៧៥៤.– អំពើអនីត្យានុកូលរួម

១-បើការខូចខាតបានកើតឡើង ដោយសារអំពើរបស់បុគ្គលច្រើននាក់រួមគ្នា អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាននីមួយៗត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាតដោយសាមគ្គីភាព ។

២-ក្នុងករណីដែលបានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី ១ ខាងលើនេះ ប្រសិនបើអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាននីមួយៗបានបញ្ជាក់អំពីភាគនៃអំពើដែលខ្លួនបានបង្កឱ្យមានការខូចខាត ជននោះត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការសងការខូចខាត តាមសមាមាត្រនៃភាគដែលខ្លួនបានបង្ក ។ ប៉ុន្តែ បញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលទទួលស្គាល់ថាមានការសមគំនិត ឬ មានទំនាក់ទំនងសហការយ៉ាងជិតស្និទ្ធក្នុងចំណោមអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន ។

៣-បើជនម្នាក់ក្នុងចំណោមអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើអនីត្យានុកូលរួម បានសងការខូចខាតទាំងអស់ ដោយចេញចំណាយរបស់ខ្លួន ជននោះអាចទាមទារសំណងពីអ្នកផ្សេងទៀតដែលប្រព្រឹត្តអំពើអនីត្យានុកូលរួមនោះបាន តាមសមាមាត្រនៃភាគដែលជនម្នាក់ៗបានបង្ក ។

មាត្រា ៧៥៥.– និយមន័យនៃការការពារជាធម្មានុរូប និង ស្ថានភាពចាំបាច់

១-អំពើការពារជាធម្មានុរូប សំដៅទៅលើអំពើវិលោភដែលពុំអាចជៀសវាងបានដើម្បីការពាររូបរាងកាយ ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ឬ អ្នកដទៃ ចំពោះអំពើបំពានមិនត្រឹមត្រូវ ហើយដែលស្ថិតក្នុងករណីដែលពេលវេលានៃអំពើបំពាន និង អំពើវិលោភនោះ ស្ថិតជិតគ្នា និង មានតុល្យភាពរវាងវិធីការពារនិងកម្រិតនៃអំពើបំពាននោះ ។

២-អំពើដោយសារស្ថានភាពចាំបាច់ សំដៅទៅលើអំពើវិលោភដែលពុំអាចជៀសវាងបាន ដើម្បីការពាររូបរាងកាយ ឬ ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ឬ អ្នកដទៃ ចំពោះគ្រោះថ្នាក់បច្ចុប្បន្ន ឬ អច្ចាសន្ន ហើយដែលស្ថិតក្នុងករណីមានតុល្យភាព រវាងវិធីការពារ និង កម្រិតគ្រោះថ្នាក់នោះ ។

មាត្រា ៧៥៦.– មូលហេតុនៃការរួចផុតពីភាពផ្ទុយច្បាប់

១-អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពានត្រូវរួចផុតពីការទទួលខុសត្រូវ ក្នុងករណីដែលមានការ

យល់ព្រម ឬ ការទទួលយកគ្រោះថ្នាក់ ពីសំណាក់អ្នករងគ្រោះ ។ ប៉ុន្តែ បញ្ញត្តិនេះមិនត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយ ចំពោះករណីដែលការយល់ព្រម ឬ ការទទួលយកគ្រោះថ្នាក់នោះ មិនត្រូវបានសង្គមទទួលស្គាល់ថាសមហេតុផល ។

២-ចំពោះការខូចខាតដែលកើតមានឡើងដោយសារអំពើការពារជាធម្មានុរូប ឬ អំពើដោយសារស្ថានភាពចាំបាច់ អ្នកដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើការពារ ឬ អំពើដោយសារស្ថានភាពចាំបាច់ ពុំត្រូវទទួលខុសត្រូវឡើយ ។ ក្នុងករណីនេះ បុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើផ្ទុយច្បាប់ដែលជាមូលហេតុនៃអំពើនោះ ត្រូវទទួលខុសត្រូវ ។

៣-ចំពោះការខូចខាតដោយសារអំពើដែលត្រូវសង្គមទទួលស្គាល់ថា សមហេតុផល អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពានមិនត្រូវទទួលខុសត្រូវឡើយ ។

មាត្រា ៧៥៧.- គោលការណ៍សងការខូចខាតជាប្រាក់ និង ករណីលើកលែង

១-ជាគោលការណ៍ សំណងនៃការខូចខាតត្រូវសងជាប្រាក់ ។

២-ក្នុងករណីដែលមិនអាចទទួលការសង្គ្រោះត្រឹមត្រូវដោយសំណងជាប្រាក់ ជនរងគ្រោះអាចទាមទារឱ្យធ្វើបដិទាន ឬ អាចទាមទារឱ្យហាមឃាត់មិនឱ្យធ្វើអំពើណាមួយបាន ។

៣-ចំពោះការបរិហារកេរ្តិ៍ ក្រៅពីសំណងនៃការខូចខាត ជនរងគ្រោះអាចទាមទារវិធានការស្តារកិត្តិយសឡើងវិញ ដូចជាការផ្សព្វផ្សាយសេចក្តីសុំអភ័យទោសជាសាធារណៈបាន ។

មាត្រា ៧៥៨.- ការគណនាចំនួនទឹកប្រាក់នៃការខូចខាត

១-ក្នុងការគណនាចំនួនទឹកប្រាក់នៃការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិដោយសារអំពើអនីត្យានុកូល ភាពខុសគ្នារវាងស្ថានភាពនៃទ្រព្យសម្បត្តិដែលត្រូវបានសន្មតថា នឹងមានប្រសិនបើគ្មានអំពើអនីត្យានុកូល និង ស្ថានភាពនៃទ្រព្យសម្បត្តិជាក់ស្តែង ក្រោយពេលដែលអំពើអនីត្យានុកូលបានកើតឡើង ត្រូវបានវាយតម្លៃ ដោយប្រើប្រាស់នូវស្ថិតិ និង ឯកសារផ្សេងទៀត ។

២-ក្នុងការគណនាចំនួនទឹកប្រាក់នៃការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ដោយសារអំពើ

អនីត្យានុកូល ចំនួនទឹកប្រាក់នៃជម្ងឺចិត្ត ត្រូវបានវាយតម្លៃ ដោយគិតពិចារណានូវស្ថានភាពផ្សេងៗ ដូចជាកម្រិតនៃកំហុសចេតនា ឬ អចេតនារបស់អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន ប្រភេទ និង កម្រិតនៃការរងគ្រោះ អំពើរបស់អ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាននៅក្រោយអំពើបង្កឱ្យមានការរងគ្រោះនោះ ។

មាត្រា ៧៥៩.– ការទាមទារសំណងនៃការខូចខាតដោយសារការបាក់បែកវត្ថុ

នៅពេលដែលវត្ថុបានបាក់បែក ដោយអំពើអនីត្យានុកូល អ្នករងគ្រោះអាចទាមទារសំណង ដូចជាតម្លៃនៃវត្ថុដែលបាក់បែក ឬ សោហ៊ុយជួសជុលវត្ថុនោះ ជាអាទិ៍ ។

មាត្រា ៧៦០.– ការទាមទារសំណងនៃការខូចខាតដោយការបំពានលើជីវិត

១-បើជនរងគ្រោះទទួលមរណភាព ដោយអំពើអនីត្យានុកូល អ្នករងគ្រោះអាចទទួលសិទ្ធិទាមទារសំណងចំពោះការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ និង ការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ ដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួន រហូតដល់មរណភាព ។ ការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលបានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី ១ នេះ ត្រូវរួមបញ្ចូលទាំងសោហ៊ុយព្យាបាល និង សោហ៊ុយចំណាយផ្សេងទៀតដែលជនរងគ្រោះបានបង់ ឬ មានករណីយកិច្ចត្រូវបង់ ចាប់ពីក្រោយអំពើបង្កឱ្យមានការរងគ្រោះ រហូតដល់ពេលទទួលមរណភាព ប្រាក់ចំណូលដែលជនរងគ្រោះមិនបានទទួល ចាប់ពីក្រោយអំពើបង្កឱ្យមានការរងគ្រោះ រហូតដល់ពេលទទួលមរណភាព ជាអាទិ៍ ។

២-បើបុគ្គលដែលមានករណីយកិច្ចផ្តល់អាហារកាតព្វកិច្ច ដោយច្បាប់ ទំនៀមទំលាប់ ឬ ដោយកិច្ចសន្យា បានទទួលមរណភាព ដោយអំពើអនីត្យានុកូល បុគ្គលដែលទទួលជីវព្រឹត្តិ អាចទាមទារសំណងការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ ដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួន ដោយសារមរណភាពរបស់ជនរងគ្រោះ ។ ការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិដែលបានកំណត់នៅក្នុងកថាខណ្ឌទី ២ នេះ ត្រូវរួមបញ្ចូលទាំងប្រាក់ជីវព្រឹត្តិដែលបុគ្គលដែលទទួលជីវព្រឹត្តិលែងបានទទួលដោយសារមរណភាពនៃជនរងគ្រោះ សោហ៊ុយដែលចេញជំនួសជនរងគ្រោះ សោហ៊ុយធ្វើបុណ្យសព ជាអាទិ៍ ។

៣-បើជនរងគ្រោះទទួលមរណភាព ដោយអំពើអនីត្យានុកូល សហព័ទ្ធ ញាតិនៅ

ក្នុង ១ (មួយ) ថ្នាក់ និង ញាតិដែលរស់នៅជាមួយជនរងគ្រោះ អាចទាមទារសំណង នៃការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ដែលបានកើតឡើង ដោយសារមរណភាពរបស់ជនរងគ្រោះនោះបាន ។

មាត្រា ៧៦១.– ការទាមទារសំណងនៃការខូចខាតដោយការបំពានលើរូបរាងកាយ

បើមានការបំពានលើរូបរាងកាយ ដោយអំពើអនីត្យានុកូល ជនរងគ្រោះអាចទាមទារសំណងនៃការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិ និង ការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ដែលបានកើតឡើងចំពោះខ្លួន ។ ការខូចខាតលើទ្រព្យសម្បត្តិដែលបានកំណត់នៅក្នុងមាត្រានេះ ត្រូវរួមបញ្ចូលទាំងសោហ៊ុយព្យាបាលដែលបានចំណាយហើយ ឬ សោហ៊ុយព្យាបាលដែលប្រមាណថានឹងត្រូវចំណាយនាពេលអនាគត ប្រាក់ចំណូលដែលមិនអាចទទួលបាននៅពេលកំពុងព្យាបាល និង ប្រាក់ចំណូលដែលមិនអាចទទួលបាននៅពេលអនាគតដោយសារផលវិបាកដែលបន្សល់ក្រោយពីការព្យាបាល ជាអាទិ៍ ។ ការខូចខាតដែលបានកំណត់នៅក្នុងមាត្រានេះ ត្រូវរួមបញ្ចូលទាំងការឈឺចាប់ផ្នែកសតិអារម្មណ៍នៅពេលព្យាបាល និង ពេលអនាគត ជាអាទិ៍ ។

មាត្រា ៧៦២.– ការទាមទារសំណងនៃការខូចខាតផ្នែកសតិអារម្មណ៍ដោយសារការបរិហារកេរ្តិ៍

បើមានការបរិហារកេរ្តិ៍ ដោយអំពើអនីត្យានុកូល ជនរងគ្រោះអាចទាមទារសំណងនៃការខូចខាតសតិអារម្មណ៍ ដោយសារការអាប់ឱនកេរ្តិ៍ឈ្មោះក្នុងសង្គម ។

មាត្រា ៧៦៣.– ការទូទាត់ប្រាក់ចំណេញ និង ខាត

ប្រសិនបើជនរងគ្រោះបានទទួលផលចំណេញដោយសារអំពើអនីត្យានុកូល ចំនួនប្រាក់ចំណេញនោះត្រូវដកចេញ នៅពេលធ្វើការគណនាចំនួនទឹកប្រាក់នៃការខូចខាត ។

មាត្រា ៧៦៤.– ការទូទាត់នូវកំហុស

បើកំហុសរបស់ជនរងគ្រោះ ឬ កំហុសរបស់អ្នកដែលមានករណីយកិច្ចត្រូវត្រួតពិនិត្យជនរងគ្រោះ បានរួមចំណែកក្នុងការកើតឡើង ឬរីករាលដាលនៃការខូចខាត តុលាការ

អាចគិតពិចារណាទូវកម្រិតនៃការរួមចំណែកនោះ នៅពេលធ្វើការគណនាចំនួនទឹកប្រាក់នៃការខូចខាត ។

មាត្រា ៧៦៥.– អាជ្ញាយុកាលនៃការរំលត់

សិទ្ធិទាមទារសំណងនៃការខូចខាតដោយអំពើអនីត្យានុកូល ត្រូវរលត់ដោយអាជ្ញាយុកាល បើអំឡុងពេល ៣ (បី) ឆ្នាំ បានកន្លងហួស បន្ទាប់ពីពេលដែលជនរងគ្រោះ ឬ អ្នកតំណាងដែលច្បាប់បានកំណត់របស់ជនរងគ្រោះនោះ បានដឹងថា អាចទាមទារសំណងការខូចខាតចំពោះអ្នកប្រព្រឹត្តអំពើបំពាន ឬ បើអំឡុងពេល ១០ (ដប់) ឆ្នាំ បានកន្លងហួស បន្ទាប់ពីអំពើអនីត្យានុកូលនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើង ។